

ท่ามกลางความเฉิบในห้องโถง มีแค่เพียงถอนหายใจหนักๆของปู่ตั้งขึ้นเป็นช่วงๆ

เมื่อหันกับที่นึกสทกกลับจากโรงเรียนในตอนเย็น ก็ยังคงเห็นปู่เฝ้าอยู่ที่เดิม และแม้กระทั่งตอนกลางคืนเมื่อฉับแฮบส่องลงมาข้างล่าง ก็ยังคงเห็นเงาตะคุ่มของปู่ อยู่ตรงหน้าต่างบานนั้น(134-135)

เห็นชัดว่าผู้เล่าให้รายละเอียดของเหยียดมากเป็นพิเศษ อาจมีองมาจากเขาเป็นเสมือนเสาหลักของครอบครัว และเป็นความหวังของคนส่วนใหญ่ว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกอย่าง กระนั้นผู้เล่าก็ดูจะสังเกตเห็นถึงความเหน็ดเหนื่อยและความทุกข์ใจของเหยียดต่อการหายไปของบุตรสาว ผู้เล่าพบว่าเหยียดนั่งรอคอยการกลับมาของนันทนาตั้งแต่เช้าค่ำ และดูจะนั่งอยู่ที่เดิมตลอดเวลาแม้ยามค่ำคืน

ค. ความขัดแย้งภายใน

บทบรรยายใน ตอนฉายแวงกร ไม่เพียงแสดงความขัดแย้งภายในของตัวละครผ่านสิ่งที่ผู้เล่ารับฟังมา แต่ยังมี ความขัดแย้งภายในที่ผู้เล่าประสบด้วยตนเอง คือตอนที่นันทนากลับมาบ้านหลังจากหายตัวไปเมื่อทุกคนรู้ว่าเธอตั้งครรภ์

อานันทนาเขซงกลับบ้านในสภาพที่ป้อแป้และอ่อนระโหย เหมือนลูกนกที่บินฝ่าพายุฝน อาหุตขึ้นที่หน้าประตูห้องโถงตรงข้างตึกคูใหญ่ ก่อนจะรวบรวมกำลังใจก้าวเดินส้วท่างที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองมาหยุดยืนตรงหน้ากรอมไม้สี่ตัวที่ใส่กระดาษแดงคร่ำคร่า ซึ่งแต้มตัวหนังสือภาษาจีนสีทองวางเคื่อง และถูกข่าถ่วงกัมหมอนั่ง

ปู่เบือนหน้าจากหน้าต่างและหันกลับมาทางลูกสาวคนรองซ้าๆ ดวงคาที่คอยแจ่มใตพิณัวด้วยกระ โอม่าวของหยาดน้ำตาที่เอ่อออกมา...ปู่เฝ้ามองอานันทนาจากเก้าอี้ไม้ตะเกลือที่จมวางอยู่ทุกวัน นับตั้งแต่อานันทนาหายไปจากบ้าน ด้วยสายตาที่ปรกไว้ว่าอยู่สักหนึ่ง ก่อนจะถอนหายใจลึกๆ และค่อยๆลุกขึ้นยืน... หลังที่ค้อมและ โหลที่ถูองในช่วงเวลาหลายวันที่ผ่านไป เหยียดตรงขึ้นอีกครั้ง ขณะที่ก้าวเดินที่ละก้าวมาหยุดอยู่เบื้องหลังลูกสาว ปู่เฝยหน้าขึ้นมองคำว่า "หญิง" หรือ "คุณธรรม" ในกระดาษแดงนั้นอยู่นิ่งงามน (137) (พิน โคชสูวิชัย)

เห็นได้ว่า บทบรรยายข้างต้นแสดงสภาพภายนอกของตัวละครให้เห็นว่ามีความรู้สึกขัดแย้งในใจ ท่าที่ "ลังเล" ของนันทนาเมื่อ "หยุดยืน" หน้าประตูชี้ถึงความสับสนในใจของเธอเมื่อต้องเลือกว่าจะกลับเข้าบ้านแล้วยอมรับในความผิดพลาดของคนหรือไม่ ข้อความต่อมาบ่งบอกว่า

เธอเลือกที่จะ“ก้าวเดิน” ต่อ แม้จะ “ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง” ส่วนเหลือยงนั้น ภาพบรรยายภายนอกที่เขามองนั้นหนาด้วยสายตาที่ปวดร้าว คิดความ ได้ว่าเขารู้สึกเจ็บปวดและเสียใจอย่างยิ่งกับพฤติกรรมของเธอที่ผ่านมา การที่เหลือ “ถอนหายใจลึกๆ และค่อยๆลุกขึ้นยืน” ในขณะที่หลังใหญ่เหยียดตรงขึ้นอีกครั้ง ก่อนจะ “เผยหน้าขึ้นมของคำว่า‘เหงา’หรือ‘คุณธรรม’ในกระดาษแดงนั้นอยู่ไม่นาน” ก็รู้ว่าเขาพยายามจมใต้น้ำขี้ตมและเลือกที่จะให้เกียรติมันหนา โดยใช้คำว่าคุณธรรมเป็นเครื่องเตือนใจตน แม้จะทุกข์เพียงใดก็ตาม

2.2.3 บทสนทนา

บทสนทนาใน *ถอดฉวยมังกร* มีทั้งส่วนที่ผู้เล่ารับฟังมาและที่อยู่ในเหตุการณ์ นำสนใจว่า บทสนทนาในกรณีแรกไม่ต่างจากที่เขาประสบเอง เช่น ในบทที่ 8 มีบทโต้เถียงของเทียนและแอนตี้ในประเด็นที่แอนตี้ตั้งเป็ต้นแปงตำแหน่งพนักงานในบริษัทหลังจากเหลือยงก็เข้าไปต่อกงโดยไม่บอกเนียนและเทียนก่อน เทียนจึงไม่พอใจมาก

“ไอตี้...” ลุงเทียนเฮ้คะ โรตั้นศึกหันที่ที่บึงจากบริษัทมาถึงบ้าน “เรื่องอะไร มีงถึงย้ายคนงานความใจชอบ ไปปรึกษาคุณเนียนก่อน”

“ถ้าปรึกษาแล้วมีงจะให้ย้ายหรือเปล่า”

ลุงแอนตี้ถามขึ้นลอยๆ โดยไม่สนใจกับท่าพิของพี่ชาย

“ไม่” ลุงเทียนปฏิเสธเสียงแข็ง “คนพวกนั้นบางคนทำงานกับเสียนมาตั้งแต่ตอนตั้งโรงงานทอดคำติบใหม่ๆ ก่อนถูกกับมีงจะมาจากเมืองจินด้วยซ้ำ ถ้ามีงจะไปชี้ชี้ย้ายเขาได้ยังไมวะ”

“เห็นไหมล่ะ ถ้าปรึกษา มีงหรือคุณเนียนก็ไม่มีทางย้ายใครได้”

“ที่เทียนเขาพูดก็ถูกของเขานะ...”

อ่าเนียนแทรกขึ้น

“...การจะโยกย้ายใครมันต้องมีเหตุผลที่สมควร ไม่ใช่ทำอะไรตามใจชอบ แล้วอีกอย่างเตื่อของเธอสองคนก็ขอหมายให้เราช่วยดูแลบริษัทรวมกัน แอนตี้จะทำอะไรก็ควรบอกเล่าถ้าตบกันก่อน ไม่ใช่เอาแค่พูดการแบบนี้ มันเหมือนกับว่า...”

“รวบรวมอำนาจไว้คนเดียวซิไหม”

ลุงแอนตี้ต่อด้วยน้ำเสียงเรียบๆ

อ่าเนียนถอนใจแทนคำรับหรือปฏิเสธ

“ผมอยากให้คุณเนียนกับเสียนรู้ว่ผมไม่เคยมีความคิดอย่างนั้นอยู่ในหัวเลย ผมเคารพนับถือคุณเนียนอยู่ตลอดเวลา แต่บริษัทเรารวันนี้ไม่เหมือนเมื่อก่อนแล้ว เมื่อไม่มีเตื่ออยู่ทุกคนก็ค่างจึงรู้ว่าเราสามคนจะทำงานกัน ไปได้ยังง...ตั้งมันถึง

แรกที่ผมจำเป็นต้องทำก็คือ ให้พวกคนงานรู้ว่าเรามีอำนาจเหนือกว่าที่เขาจะต้องเชื่อฟัง”

“แล้วแอนก็คิดว่าการตีเบ้เทียน โยกย้ายคนมันจะทำให้งานเดินดีขึ้นอย่างนั้นหรือ”

“ถ้างาน ไม่เดินหรือเดินไม่ดีเราก็เบ้เทียนมันใหม่อีก แต่ถึงตอนนั้นพวกเขาก็คงจะรู้กันดีแล้วว่า เราตามคนไม่ได้เป็นเพียงผู้หญิงกับเด็กๆ ไม่ประติประตาเรื่องงานที่ใครจะมารูหมิ่นได้”

เหตุการณ์นั้นภาได้รับฟังจากพ่อของเขา ซึ่งขณะนั้นก็มีอายุเพียงห้าหกขวบเท่านั้น การแทนความขัดแย้งในรูปแบบทศนาในแง่นี้สร้างอารมณ์ร่วม ได้ดีกว่าบทบรรยาย แต่อาจจะไม่ค่อยจริงนัก โดยทั่วไป บทศนาในเรื่องแสดงถึงสำคัญดังนี้

2.2.3.1 ลักษณะนิสัยและความขัดแย้งของตัวละคร

บทศนาใน ลอดลายมังกร ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจนิสัยและปฏิกิริยาของตัวละครในเรื่องที่มีต่อตัวละครด้วยกันและต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เช่นบทศนาที่ออกไปในที่แสดงที่คนๆ ที่ต่างกันของภรรยาอันนำมาซึ่งความขัดแย้งของคนทั้งคู่

“คุณก็รู้ว่า ผมเป็นยังมีมาแต่ไหนแต่ไร...”เสียงเย็ดระ ไรของพ่อคังข้ามมาอีก ฟากหนึ่งของตึก “...ทำไมคุณถึงไม่พยายามทำตัวให้เข้ากับผมบ้าง เรื่องอะไรที่จะต้องให้ผมดัดจริตเป็นผู้ลากมาดี ทั้งๆที่พ่อผมพ่อคุณก็ลงเรือจากเมืองจีนมา รับจ้างเป็นจับกังด้วยกัน”

“ฉันไม่เข้าใจคุณเลย” เสียงแม่กรีดขึ้น “ทำไมคุณถึงชอบแต่จะรื้อฟื้นใช้เรื่องตึกคำมรพจน์ขึ้นมาพูดอยู่เรื่อย...ทำไมไม่คิดบ้างว่า เคียวนี่นะพ่อคุณเป็นใคร พ่อฉันเป็นใคร มีคนนับหน้าถือตาขนาดไหน

“เขานับถือเงินของเราต่างหากละ

พ่อเอะ

“...และที่ผมพูดถึงเรื่องนี้อยู่เรื่อยๆก็เพราะ ไม่ต้องกลัวให้เราลืมกำพืดเดิม เราคนค้าขายที่อยู่ส่วนเรา อย่าได้เที่ยวเล่นไปเสนอน้ำให้เขาหัวเราะเยาะเล่นไปถ่าๆ”

“ฉันงอได้ะ ไร้เดียงสา...” แม่เสียงดังขึ้น “...ได้ะตัวละครตามหมิ่น ใครๆเขาก็ไปกันทั้งนั้น คุณจะให้ฉันดักคานอยู่ในตึกนี้ได้ยังไง”

“คุณอยากไปก็ไปคนเคียวเอะ หรือจะตกญาติพี่น้องของคุณไปด้วยก็ได้ แต่ไม่ต้องมาถ่วงมาเกี้ยวกับผม หรือคนตึกนี้”

“คุณไม่ต้องมาถ่วงถึงพวกฉัน”

แม่กรีกร้อง

“อ้อ เคียวนี่มีพวกฉันพวกเธอแล้วหรือ”

สิ้นเสียงของพ่อ ก็มีเสียงพลังพลังของเครื่องแก้วที่ถูกกวาดลงมากองอยู่กับพื้น...(38-39)

ผู้อ่านได้เห็นข้อบ่งชี้อย่างชัดเจนว่าพ่อแม่ของนภามีทัศนคติในการใช้ชีวิตต่างกันโดยสิ้นเชิง นภเป็นคนที่รักสงบและชอบอยู่อย่างเรียบง่าย แต่ศิริ ภรรยาของเขานิยมความยุ่งเหยิงและมักสิ้นเปลืองเงินไปกับเรื่องที่ไม่เห็นว่าเป็นสาระ ในเหตุการณ์ข้างต้น นภไม่ยอมไปร่วมงานตามที่ศิริชักชวนและ ไม่ยอมให้ทำลาภๆ ไปช่วยจนเกิดการโต้เถียงและขว้างปาข้าวของ นภายังใช้บทสนทนาที่นุชซุกกับตนบอกข้อผูกมัดผู้อ่านว่านภมีคนรักอยู่แล้ว เป็นลูกสาวชาวบ้าน “เรียบง่ายๆ เป็นแม่บ้านแม่เรือน ไม่เจ้าชู้เจ้าอย่าง” และนภยอมแต่งงานกับผู้หญิงที่ต่างจากแบบที่เขาชอบ เพราะความกตัญญู เมื่อภานภานว่าแม่ของคนรู้เรื่องนี้หรือไม่ นุชใช้คำวิจารณ์ศิริว่า “รู้อยู่อย่างเคียวคือ ที่ไหนเขาจะมีงานแฟชั่นโชว์ งานแสดงเครื่องเพชร หรืองานอะไรที่มีพวกคุณหญิงคุณนายไปกันเยอะๆ” เพื่อแสดงว่าศิริสนใจแต่ความต้องการของคน นี้อาจตีความได้ว่าเป็นข้ออ้างของคนทั้งคู่ แต่อาจจะเป็นผลดีที่ศิริทนใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ได้เพราะ ไม่ได้กังวลกับความรักแบบโรแมนติกของสามี และนภก็ยอมอดทนอยู่ได้เพราะเห็นเป็นหน้าที่

เพื่อแสดงว่านิสัยยุ่งเหยิงของศิริมาจากกรอบมรดกเลี้ยงดูที่ต่างจากนภ ผู้แต่งก็ยกเอาบทสนทนาที่จิว พ่อของศิริ (ตาของคน) มาประกอบกรบรวิียบเทียบเกี่ยวกับเหตุนี้ ดังข้อความว่า

...ปู่ชั่วตาแทบจะทั้งชีวิตจวนอยู่กับงาน แต่คุณตาใช้เวลาส่วนใหญ่หาความสุขใส่ตัว ไม่ว่าใครจะว่ามีอะไรวุ่นวายที่ไหน มีอะไรอะไรก็ๆ หรือมีภานที่ท้องที่อวแปดกฯ น่าสนใจ คุณตาเป็นต้องแค้นไปพื้นที่...สำหรับจ้าวถือที่ว่า คุณตาชอบมีอิทธิพลเปลี่ยนหน้ามาอยู่เรื่อยๆ นั้น คุณตาจะหัวเราะจนหุงกระเทียม และพูดว่า “แหง ตัวอ้วนอ้วนกับบ้านนี้แล้ว ไปคบผู้หญิงแล้วหลานมันก็ยิ่งกึกกิมไปกันใหญ่...อันที่จริง บางทีคนมันก็พูดกันเกินเลยไป ส่วนมากอ้วนก็แค่จะไปกินข้าวฟังเพลง เดินระบำ หรือไม่กี่โง่งเป็นเพื่อนตอนเล่นไฟฟันทาๆ เท่านั้นเอง” สิ่งที่คุณตาชื่นชอบมากอีกอย่างคือ ราชการพิเศษทางทีวี ที่มีผู้หลักผู้ใหญ่หรือนักแสดงกตัญญูศักดิ์มาวิ่งเทตงหรือเล่นละคร

คุณตาว่า...

“ของยังดีหาหุได้จ่าๆที่ไหน ร้อยวันพันปีเห็นแต่ฮีนั่งก๊กหน้าให้ใครๆมากราบมาไหว้ อยู่ๆก็มาแค้นอะไรตกๆไปให้ดูกันทั้งบ้านทั้งเมือง”

และ ไม่ว่าใครจะก่อนขอวิธีการใช้ชีวิตของคุณตาอย่างไร คุณตาก็เพียงพูด

อื่นๆว่า

“จุดคำภีร์บิดมาเป็นคนกับเขาคิดหนึ่ง ถ้าไม่รู้จักหาความทุกข์สำราญให้ตัวเอง...กำเจ็ง เพื่อบราติหน้าเสือกเกิดเป็นหมาจะคายเงินไปซื้ออะไรได้วะ”(265-266)

บ้านของจิวเป็นบ้านที่ทันสมัย แม้มิใช่ใหญ่โตเท่าบ้านถือพาณิชย์แต่ก็ประดับประดาด้วยของแพงๆมากมาย เช่นคันไม้แป๊กๆ สระว่ายนํ้า บ่อเลี้ยงปลาที่ใหญ่พอที่จะเลี้ยงปลาโกลมาได้ หรือเสาหินอ่อนที่ตั้งตรงมาจากอิตาลี แต่เขาก็จะเกรงว่าถึงเหล่านี้จะทำให้ถูกๆของคนหลงและยึดติดกับเปลือกนอกที่สวยงามจนกลายเป็นคนทึ่งเพื่อ จึงห้ามไม่ให้ถูกๆไปบ้านคาของคนบ่อยๆ คังบพทันทนาต่อไปนี้

“ไปทำไมกันเวือฮ่า บ้านวาก็มิไม่รู้จักจะอยู่”

“แต่บ้านก็บ้านคุณตามะคะ”

พื้นภิศเถียงเถียงฮ้อฮ้อ

“แกเป็นคนตระกูลถือพาณิชย์ หรือว่าไพศาลพันธกิจ...”

พ่อกระซอกเถียงถาม

“...คราวใดที่แกยังคิดว่าแกเป็นคนในตระกูลถือพาณิชย์ แกก็ต้องพึ่งคำพูดฉันและฉันไม่ต้องการเห็นพวกแกทำคัมแบบพวกไพศาลพันธกิจเป็นอันขาด”(42)

ผู้เล่าไว้บทสนทนาแสดงความขัดแย้งระหว่างตัวละครได้อย่างชัดเจน เช่นตอนที่แม่เล่าให้เขาฟังว่านุชประกาศไม่ยอมแต่งงานกับชายที่เธอต้องเลือกให้ ผู้เล่าได้ยกเอาถ้อยคำที่นุชใช้ตอบโต้หญิงอย่างไม่ลดราวาศอกแทนที่จะเล่าด้วยการบรรยายว่า

“หนูเป็นคนนะพ่อ ไม่ใช่วัวไล่ควายที่จะให้พ่อจูงผูกไปผสมพันธุ์”

“ตาย แม่หนู...” คำตอบกลาง “นี่แกเป็นสาวเป็นนางนะ จะพูดจะจาอะไรก็ระวังปากระวังคำบ้าง ใครจะมาได้อินเข้าจะหาว่าลูกสาวบ้านนี้เป็นยังงัยกันแน่”

“ก็หรือแม่ว่าไม่จริง” อานุชไม่ยอมลดราวาศอก “อยู่ๆก็จะมาจับหนูไปอยู่กับใครที่ไหนก็ไม่รู้”

“เด้าแกเส็งพ่อนายสมพงษ์นะ อีเป็นเพื่อนพ่อมาเป็นสิบๆปี นิสัยใจคออีก็ดี ลูกชายอีก็ซนซันแข็ง”

ปู่พธาธมนเอาน้ำเย็นเข้าลูบ

“เพื่อนพ่อก็เป็นเพื่อนพ่อซิ เรื่องอะไรจะมาลากหนูไปเป็นลูกสะไภ้เขาด้วย... แม่ก็เห็นแล้วว่าบ้านเขาที่ระยองเป็นยังงัย อี บ้านทรงตบแป้นแต่คันทาตีขมทุ

อเมริกันทั้งหลัง ชั้นล่างมีคนงานนั่งกรอกน้ำปาทาหมินซึ่งขึ้นไปถึงข้างบน ใต้คา
สมพงษ์อะโรนันก็เอื้อมพื้นทองเหลืองช้อย สร้อยคอเส้นโตยั้งกะ ไซ่ตามข้าง
แฉมรุ่งแกงกวงซาตั้งศิโรตถ์ตามตะพ่องน้ำ ควบรถกระบะบุตงๆ”

“ก็คนเขาทำมาหากิน จะให้เขาแค้นแค้นเนื้อแค้นตัวกริดกรายเป็นพวกจ๊กโก่เพื่อน
เฮ็งได้เฮ็งใจ”

“พ่อไม่ต้องมาแฉวะเพื่อนหนูนะ...”

อาบูนุชเอ็ดละ โรตัน

“ชายบูนุชฟังพ่อเขาบ้างซิ...”

ฮ่าปรัม

“...ถ้าแก่เฮ็งก็ไม่ใช่มนุษย์คนโกลที่โหม เหยื่อเพื่อเอ็งก็ถูกกันมา ใจคอแก
จะให้ผู้ใหญ่วิวเสียดความสัมพันธ์ เสียค่าชู้ค เพราะแกหรือ...ถ้าแก่เฮ็งนะเขาเป็น
คนมีน้ำใจ ถึงถูกขายเขาจะไม่ได้แต่ได้เวียนตุงๆ ไม่โก้หรืออย่างคนอื่น แต่แม่ก็
เชื่อว่า ทั้งพ่อทั้งถูกเขาจะดื้อเฮ็งลูกอย่างนี้...ดูทีวี ขนาดที่ดินราคาอย่างเมมาๆ
ก็เป็นสิบล้าน เขายังขายให้ราเหมือนอกให้เปล่าๆ”

“ถึงเฮ็งใจหนูก็ไม่มีความที่จะแต่งงานกับนายสมพงษ์ และหนูขอบอกไว้ครั้งนี่ว่า
ถ้าพ่อกับแม่จะขึ้นบังคับใจหนู ไร่ที่ดินแปลงนั้นน่าจะจะต้องสร้างฮวงฮู้อสำหรับหนู
ก่อนคนอื่น” (47-48)

เหลืองและเนียนพยายามหว่านล้อมบูนุชให้ตกลงแต่งงานกับบุตรชายของเพื่อนที่ตน
เห็นว่าเป็นคนขยัน ใการเอางาน และมีฐานะพอที่จะเลี้ยงดูเธอให้สุขสบายได้ แต่บูนุชไม่ยอม
แม้พ่อกับแม่จะพยายามยกเหตุผลต่างๆมาอ้าง เธอกว่าในทำนองว่าสมพงษ์เป็นคนไม่มีวินัย
การได้คบด้วยด้อยค่าและฮาวณที่รุนแรง รวมถึงคำขู่ในตอนที่เธอแสดงให้เห็นว่าบูนุชเป็นคน
ขวนขวายและตระหนงคนว่าเป็นลูกสาวคนโปรดของพ่อแม่ ส่วนภักดิ์และเนียนก็รักลูกสาว
คนนี้มีมากจึงได้แต่ปลุกปลอบอย่างใจเย็นแต่ก็ไม่กล้าบังคับบูนุช ผลก็คือทั้งคู่ยอมเลิกล้มความตั้งใจ
เดิมของตน

บทสนทนาที่แสดงความแตกต่างทางลักษณะนิสัยยังปรากฏให้ผู้อ่านเข้าใจได้เมื่อ
ชาอูซียกกลับจากต่างประเทศและได้เตือนคำแหม่งในบววิษย์อย่างรวดเร็ว เทียนและบูนุชไม่พอใจ
อย่างมาก เทียนแสดงความน้อยใจของตนระหว่างที่ชู้คคุยกับบูนุชซึ่งชู้คจตรงๆความนิสัยที่เป็นคน
โง่งมา

“พวกมันพวกเบ็ด...” อุ้งเทียนลงจากห้องพักมาระบายความอัดอั้นกับน้องสาว

“...ได้แต่สำน้ำจั้นน้ำจั้นหยอกกันไปตามเรื่อง จะจั้นให้คอแตกเฮ็งใจก็ไม่มีอะไร

ถนนที่เหมือนพวกโก่งจนสวยๆ ที่วางท่าโค้งคดชันตอนเช้าๆ”

“นี่หนูซุกอย่าง ไม่เข้าใครออกใครนะ” อานูซุกตลึงคังหังซัด “ระวิมันเข้ามา
บริวท์ก่อน งานการก็ไม่มียะไรเสียหาย นำที่จะเดือนมันได้แล้ว...มียะไรกับ
อีกคนกลับมามาแต่ตึบๆ นั่งทำงานเก้าอี้ยังไม่ทันร้อนก็เดือนปรี๊ดปรี๊ด ยังคงใช้
น้ำมันออกซ์เทนแรงสูงข้ามหัวชาวบ้านชาวช่องหมด”

“บอกแล้วไงว่าเราอันพวกเปิด เดือนมันไม่โหวะเพราะพริ้งเหมือนโก่งที่
พญาทอง ไตรเขาจะคดอยู่ยั้งยั้ง ไตรเขาจะมาโตะโตะไรด้วย”

น้ำตลึงของลุงเทียนเดินไปด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ

“ถ้าหนูเป็นเสียนะ หนูจะเดินเข้าไปจับพ่ายุคกับพ่อแล้ว...จะเปิดจะโก่งยั้ง
มันก็ออกมาจากใจเหมือนๆกัน บอกตรงๆว่าหนูทนไม่ค่อยได้กับเรื่องอะไรที่
มันไม่เป็นธรรม...เสียดก็งจำได้ว่า ตอนที่หนูเรียนธรรมศาสตร์นั้นจะต้องหอบ
บัญชีบริษัทมาทำที่บ้านคอนยี่นๆทุกวัน ขนาดนั้นเมื่อเรียนจบแล้วเข้าทำงาน
ในรัฐกิจฯ ยังต้องวิ่งค้นจากพนักงานบัญชีขึ้นต้นอยู่เป็นปีๆกว่าจะได้เลื่อนชั้น
เลื่อนขึ้น”

“บางทียุคสมัยมันอาจเปลี่ยนไปแล้ว...” ลุงเทียนหัวเราะขำๆ “แล้วอีกอย่าง
ใช้ระวิมันก็ถูกมายเทียนกับนางทรงศรี จะไปเปรียบเทียบกับลูกคุณแอนที่คุณ
เป็กก็เธอได้ยั้งใจ”

“จะยั้งใจก็ช่างเถอะ... พริ้งนี่เข้าหนูจะทำมันทีกขอเดือนตำแหน่งระวิเสนอเสีย
ผ่านหัวหน้าฝ่ายบัญชี เสียดก็ช่วยเซ็นอนุมัติแล้วส่งค่อไปสำนักงานกลางที่...หนู
บอกเสียดไว้ตรงนี้แหละว่า ถ้าพ่อไม่เลื่อนตำแหน่งให้ระวิละก็ งานนี้หนูเล่นไม่เลิก
จริงๆด้วย” (111-112) (เน้นโดยผู้วิจัย)

บทสนทนาข้างต้นบ่งบอกวิธีการที่ตัวละครเลือกใช้ต่างกัน สิ่งที่นุชเลือกที่จะเผชิญ
ปัญหาและเข้าไปเจออย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาตามนิสัยของเธอ ขณะเดียวกันก็วิเคราะห์ได้ว่า
เทียนได้ค้นกับคดความน้อยเนื้อต่ำใจไว้ ทั้งๆที่รู้ดีกว่าคนไม่ได้รับความยุติธรรม แต่ก็ไม่ได้เรียกร้อง
อะไรมาก่อน แสดงว่าเขาไม่ใ้คนเชื่อมั่นในตนเองอย่างนุช การกล่าวถึงความคดของคนที่
ชื่อความข้างต้นปรากฏอย่างชัดเจน ในขณะที่นุชใช้โวหารเชิงแบบเทียนแต่หันไปอิงประเด็นที่
ว่า “เปิดหรือโก่งที่ออกมาจากใจเหมือนๆกัน” เพื่อกระตุ้นให้เทียนกล้าแสดงออก ความชัดเจนของ
เทียนกับแอนที่ยังปรากฏในบทสนทนาอีกหลายครั้งต่อมา เช่นข้อความต่อไปนี้

“ผมว่าหมคตมันแล้วที่พ่อจะทำตัวเป็นฮิดเลอร์ ที่พึ่งแต่รายจางของพวก
เกศดาไปอย่าง ‘เหล่าปีศาจพันดา’ ที่เผ่าลอบจับผิดชาวบ้าน”

อานนท์โหม่งผางขึ้นมาในที่ประชุมผู้บริหาร ในเครือ “นัฏกิจ โภคผล”

“นั่นที่มีนหมายถึงหัวหน้าตำรวจดับ กับพวกตำรวจดับมาฆิณีสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง...”

ลุงแอนตี้เอียงตัวไปอธิบายให้ปู่ฟัง

“วิธีการที่ใช้ปีศาจพันดาเป็นเครื่องมือควบคุมการทำงานของผู้บริหาร เป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางความคิดวิวัฒน์สร้างสรรค์ และความเจริญเติบโตของบริษัท ทำให้ผู้บริหารแต่ละคนไม่กล้าขยับตัวทำอะไร เพราะกลัวจะถูกปีศาจพวกนั้นฟ้องพ่อ...”

อานนท์ประกาศสาธยายไปรอบโต๊ะ แต่ไม่มีใครกล้าสบตาด้วย

“ผมไม่ได้ดูถูกความสามารถของคนของพ่อ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว

การดำเนินธุรกิจในทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนมากมาย หากใช้หัวคิดเก่าๆหรือระบบงานเก่าๆมากุมกลไกสำคัญของการบริหาร และการตัดสินใจต่างๆ จะทำให้บริษัทของเราถลำถึงก้าวไม่ทันคนอื่น...และอีกอย่างหนึ่งบริษัทในเครือนัฏกิจก็แตกแขนงออกไปมากมาย ผมว่าแต่ละบริษัทน่าจะมีอิสระมากกว่านี้ในการบริหารงานตามแนวทางของตน โดยดำเนินงานตามเงื่อนไขบทบาทของตัวเองเป็นสำนักงานที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้คำแนะนำอยู่ต่างๆ แทนที่จะเที่ยวก้าวก่าออกไปทำอย่างทุกวันนี้”

“เสียว่านั่นก็ต้องยอมรับในเรื่องประสิทธิภาพของคนในสำนักงานกลางด้วย...”

ลุงเทียนแย้งขึ้น

“...ประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญของคนเก่าคนแก่พวกนั้น ไม่ใช่จะสร้างขึ้นได้ในวันสองวันและก็ไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้กับคนทุกคน นักบริหารรุ่นใหม่อาจจะมีความรู้มีไฟแรงแต่ก็ต้องขาดประสบการณ์และความรอบคอบ การมีสำนักงานกลางอยู่ก็เหมือนกับมีคนแก่ที่รู้จักหนทางช่วยระดับประคองพาคนหนุ่มคนสาวไปตั้งให้ถึงจุดหมายปลายทาง และที่วงดิ่งคึกเคื่อนเมื่อเส็กๆทำอะไรที่ออกนอกกฎนอกทาง”

ลุงเทียนชายตาสูงลุงแอนตี้ ก่อนซุกค่อไปด้วยน้ำเสียงเรียบๆ

“และอีกอย่างการที่มีสำนักงานกลางอยู่ ก็ทำให้ ‘นัฏกิจ โภคผล’ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีกำลังวังชาเป็นที่อ้างเกรงกันทั่วไป หากแต่ละบริษัทในเครือแตกตัวออกเป็นเอกเทศอย่างทีมนมวัว ก็จะทำให้รกรากกลายเป็นบริษัทเล็กบริษัทน้อย เหมือนเรือที่ต่างคนต่างก็ขังต่างก็แจวไปคนละทิศละทาง และสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คงจ้ำรอยเหมือนเหตุการณ์เหมือนเมื่อครั้งที่เคยไม่อยู่เมืองไทยผู้บริหารบางคนอาจจวดยโองาตสร้างอิทธิพลส่วนตัว เกิดการชิงดีชิงเด่นแข่งขัน

กันเองในทางการค้า ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายโดยส่วนรวม”

“มีงูชูดอย่างนั้นก็ไม่ถูก...”

ลุงแอนตี้ซึ่งนั่งฟังอยู่นานแล้ว สวมคำขึ้นมาอย่างไม่พอใจ

“...ไฉนหน้มันยกเรื่องสำนักงานกลางขึ้นมาพูด ก็เพราะมันหวังศึกกับบริษัท ทำให้มันต้องมาพูดอะไรให้มันแตกเถิด ไปถึงเรื่องเก่า...ชุกก็ชุกเถะ ดูก็ออกจะถนมีงูเหมือนกันว่าถ้าคอนันันกูไม่ตัดสินใจตั้งบริษัทใหม่ๆขึ้นมาหาขายบริษัท เกิดโรงงานทอดคำกับบริษัทหัดกทรัพย์เงินอะไรไปเหมือนอย่าง ‘เนชันแนล ทรัสต์’ ที่ฮ่องกง ป้านี้มีงูก็ต้องถือกระดาษขทานเขากินหรือวะ”

“อาคะ...” ฟูไบกมือห้ามเมื่อเห็นว่าเรื่องที่ทำจะลุดถนไป “...ที่น้องทะเลาะกันมันก็เหมือนเถาถั่วคัมพิกถั่ว มีแต่จะเป็นประโยชน์กับชาวบ้าน นนท์เองก็รำเรียนมาจากลุงอาความรู้อันมีอยู่มาทำงานร่วมกับ ‘ปิศาจพันคา’ ดู ฟุงนี่ไปบั้งที่สำนักงานกลาง จะให้คนจัดห้องให้แต่เข้าเลย” (148-150)

บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นชัดเจนถึงความไม่ลงรอยกันของเทียนและแอนตี้ ในสถานการณ์ดังกล่าว นนท์ซึ่งเพิ่งเข้ามาทำงานในบริษัทออกความเห็นให้ยกเลิกการทำงานของกลุ่มปิศาจพันคาและสำนักงานกลาง โดยชี้ข้อเสียว่าทำให้ขาดความคล่องตัวและจำกัดความคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหาร วิถีถั่วตรงไปตรงมาของนนท์ยังแสดงความมั่นใจในตัวองและภูมิรู้ตนกับเป็นผู้มีการศึกษาสูง ส่วนเทียนได้ใช้โอกาสนี้ย้อนถั่วถึงพฤติกรรมของแอนตี้ที่พยายามรวบรวมอำนาจบริหารเมื่อเหลืองถั่วไปฮ่องกง แอนตี้จึงได้กลับโดยถั่วถึงความผิดพลาดครั้งหนึ่งที่เทียนได้ดูแลทรัสต์แต่กลับสร้างหนี้สินจำนวนมาก เมื่อเหตุการณ์มีท่าว่าจะบานปลาย เหลืองจึงยุติเรื่องด้วยการให้นนท์ทดลองทำงานร่วมกับปิศาจพันคา ก่อนแล้วถั่วคิดถั่วใจภายหลัง การยับยั้งความขัดแย้งของลุงอาให้คิดถึงเถาถั่วคัมพิกถั่วที่เป็นการทำร้ายกันเองและมีแต่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นแสดงการโน้มน้าวให้รักสามัคคีกัน การอธิบายให้นนท์เข้าใจผลดีของการมีสำนักงานกลางและปิศาจพันคา โดยโน้มน้าวด้วยเหตุผลในเวลาดังกล่าวก็ชี้ให้เห็นว่าเหลืองมุ่งใช้ปัญญาและเหตุผลคลี่คลายปัญหามากกว่าการใช้อำนาจสั่งการ

2.2.3.2 การคำถั่วเรื่องและเหตุการณ์สำคัญ

คำพูดของตัวละครที่ผู้เล่าได้ยินเองหรือผู้อื่นเล่าให้ฟังปรากฏในรูปแบบบทสนทนาเพื่อดำเนินเรื่องแทนการบรรยาย สามารถแสดงความสมจริงและผลกระทบของเหตุการณ์ได้ดี เรื่องที่เกิดขึ้นในครอบครัวสี่พาณิชยหลายเรื่องได้รับการบอกเล่าผ่านบทสนทนาของตัวละคร เช่นที่นังเถาถึงเหตุการณ์ตอนที่เป็กก็บุกไปหาเหมยหลังถึงห้องพักเพราะจับได้ว่าฝ่ายหลังรู้เห็นเป็นใจให้แอนตี้ ธานีของคนมีความสัมพันธ์อันรู้ถั่วกับพนักงานในบริษัท

“นี่ๆ อหิวาธิว่ายังงี้”

ลุงนัฐเรียกขานเหยยหลังว่าอาม้า และเรียกขานเหยยซึ่งเป็นแม่แท้ๆว่า“แม่จ๋า”

“อ๊วมา่ยรุ อ๊วมา่ยเหิง”

ลุงนัฐคิดเสียงแบบขำเหยยหลังพลาถงเจีลหน้า และตะแคงข้างให้คนฟัง
มือทั้งสองข้างที่ประสานกันอยู่ที่บิดไปบิดมา

“ข้างที่เป็กก็กักระทืบหน้าเข้าๆหน้าค่าแม่ด้วเสียงดัง...คือ ไปต้องมาตอเหตุ
หมอยไม่รู้อะไรเห็น แล้วใครกันวะที่เป็นเจ้าก็เจ้าการให้อินันแวงเวียนมกหา
แอนคี่ถึงบ้านนี้ ใครกันวะที่เขาถือกันให้แซคว่าควักกระเป๋าออกเงินออกทอง
ให้ลูกชายซื้อบ้านให้มีน้อย...”

“ถือขำมาซีซัวค่า”

ลุงนัฐเจีลหน้าขึ้น ไปอีก

“เฮ้า นั่นตองตอบอ๊วซิวว่า ถ้าโตของลือ ไปอยู่ที่ฮีนังคนนั้น ได้ยังงี...

ที่เป็กก็แกไม่พูดเปล่าๆนะ ทิมท่าโตเข้าไปเกือบกระแทกคั้งจุกอาม้าแ่งะ
คินะที่อาม้าแกจุกออกจะป้ออยู่แล้ว ไปงั้นก็คงตั้งตุบควรวนนั้นแน่”

“แล้วอาม้าตอบว่ายังงี”

คนฟังที่ใจร้อนอดถามขึ้นไปไม่ได้

ลุงนัฐทำท่าปรายคางองแก้วตะบักทางคางคางคาคัดของขำเหยยหลังก่อน
ปิบเสียงตุง

“กำหนดถ้าโตของใครที่โหนฮิวไม่รู้จัก”

“คิดะ...” ลุงนัฐเปลี่ยนเสียงเป็นป้าเป็กก็ “...เมื่อไม่ไซ้ของของลือก็แล้วไป
ฮิวจะได้อาไปผูกคอตหามาเถี่ยเถย”(84-85)

บทสนทนาของคู่ขัดแย้งที่ผู้เล่า ได้รับฟังในการสนทนากับนัฐสร้างอารมณ์ร่วมให้
ผู้อ่านได้ไม่น้อย อารมณ์ขันของเขายามเขียนแบบเสียงและท่าทางของเป็กก็และเหยยหลังแสดง
ความไม่ผูกพันกับสายโคฝ่ายหนึ่งและยังช่วยให้ผู้นำหนักของควมบาดหมางดูเบาถง ส่วนบท
สนทนาที่ผู้เล่าประตบด้วยตนเองก็บ่งชี้ว่าผู้เล่าเป็นคนช่างสังเกตและมักใช้คำบรรยายแทรก
ปฏิกิริยาของผู้อยู่ในเหตุการณ์ไว้ด้วย เช่นเหตุการณ์ในบทที่ 18 ที่นุซุ่คำหนีเป็กก็กลางใต้ชะอาหาร
เพราะไม่พอใจที่จัดงานเลี้ยงส่งเหยยรบกวนแทบทุกคืน

“เมื่อคืนพ้อถับตบาคีหรือคะ”

อานูชถาม โฟต่งขึ้นในเช้าวันหนึ่ง

“ก็ตามประสาคนแก่...” ปู่วางตะเกียบลงบนปากถ้วยข้าวต้ม “...จะให้กินฮีน

นอนอุ่นเหมือนคนหนุ่มคนสาวก็คงไม่ได้”

“นศหนุ่มนอนไม่หลับ”

อาณูฯกระแทกเตียง และปรายสายตาไปนึ้กที่ที่นั่งอยู่ตรงข้าม

“ทั้งเตียงเพลง ทั้งเตียงอีกที่ทศกริก โครม...ทำยังกับมีจิวส์ 5-6 โวงประชันกัน
ไม่รู้จักเกรงอกเกรงใจชาวบ้านชาวช่องบ้าง”

“ถ้าไม่หลับ ไม่นอนก็น่าจะลงมาสนุกกับคนอื่นเขา...”

ป้าเป๊กก็พูดด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม ขณะใช้มือปิดปากคุยกับชินจนมบิงในมือ

“ใครต่อใครก็ลงมกันทั้งนั้น ทั้งระวีอวย ดวงดาวอวย นันทนาอวย...” ป้าเป๊กก็หันไปทางอาคอง “หรือว่ายังงใจอาจารย์ ยังหนุ่มหน้าสาวเสื่ออยู่เท่าๆ ทำตัวคร่ำครวี่เป็นคานแก่ชายแก่ไปได้”

อาคองยิ้มเอื่อยๆ แล้วมองหน้าอาณูฯเป็นเชิงประชามไมให้ต่อปากต่อคำกับป้าเป๊ก

ถึงแม้ว่าปกตินอนขอกจะเกรงใจตามิ แต่สำหรับคราวนี้อาณูฯกลับไม่ยอมตอบอาคอง และได้ตอบพีตะไว้ด้วยเสียงที่ดังตื้นห้อย

“คนเรามันต้องรู้จักสังขารของตัวเอง อะไรกันอยู่มาจนคนตงก็แล้วยังไม่เข็ดขบชศี โคลงไปคิดคั้นระริกกระวีกับเด็กศรวาถูกศรวาหลนต่างๆที่หัวตัวเองก็ยังไม่นอนอยู่ข้างบนบ้าน...บัคก็บัคเด็ง ก็คมาไม่เคยพบเคยเห็น นอกตรงๆว่าหนูสะอิดสะเอียนจนพูดไม่ถูก”

ป้าเป๊กก็รวบมิดกับอ้อมเจ้าहां และมุดลุกขึ้นเดินคอแข็งออกไปจากโต๊ะตงแอนต์กับที่ชายูซิชย์จะตตาม แต่เมื่อเห็นสายคางของปู้ที่ตงมอมมา ทั้งคู่ก็ได้แต่นั่งกับหน้าสีนใจรับประทานอาหารเข้าต่อไม่เวือบฯ

ปูกะแอมบฯ หันหน้ากัถับมาทางตทสาวคนโปรด และเริ่มต้นด้วยน้ำเสียงเรือบฯ

“พี่น้องในครอบครัวเดียวกันก็เหมือนกับอวัยวะส่วนต่างๆในร่างกาย ถึงจะกระทบกระทั่งกันบ้าง มีเรื่องไม่พออกพอกันบ้าง ก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่จะโกรรเคืองกันถึงขั้นเอามิดเอาพวมาตัดส่วนหนึ่งส่วนใดทั้งก็คงไม่ถูกต้องและออกจะเป็นที่ไ้คนอื่นหัวเราะในความโง่เลาะของเราไปเปล่าฯ...เมื่อกี้กับชายูซิชย์ที่ทำไม่ถูกที่ก่อความรำคาญรบกวนคนอื่น แต่บุรุษเองก็ทำไม่ถูกที่ต่วงกินก้าวร้าวพีตะไว้”

ปู้ใช้ฝ่าเชืปากเชืคคะเกือบซ้าฯ

“นับแต่คืนนี้ถึนคันไป ให้ตทูกตทานกันในบ้านนี้ได้แต่ตงอาม หลังจกานั้นไ้ภวาสั่งคนใช้ให้ตัดคคธาคไฟห้องโถงข้างถ่าฯ...แล้วถึนนี้ให้บุรุษขึ้นไปขอโทษ

เมื่อกี้หันที่ที่กลับมาจากที่ทำงาน”

ประกาศิตของปู่ทำให้ทุกคนนั่งนิ่ง

...แต่บางทีปู่จะต้องเป็นฝ่ายมีเงิน ถ้ารู้ล่วงหน้าว่า คำตั้งคังถั่วกวนเป็นสิ่งที่ส่งผลร้ายแรงแก่อนาคตของลูกสาวคนหนึ่งของตัวเองอย่างไม่คาดคิด (124-125)

ข้อความข้างต้นแสดงการรับทรมรยาประกอบกับบทสนทนาได้อย่างกลมกลืน นอกจากคำพูดที่ตัวละคร ได้ตอบกันแล้ว ผู้อ่านยังได้ภาพของตัวละครที่แสดงความรู้สึกต่าง ๆ กัน เช่นคอนที่ส่งสายคาปรามภรรยาไม่ให้ได้เคียงกันเบ็ก็คล้ายความเกรงใจ หรือแอนดี้กับซาอูซซี่ที่ไม่เคยกล้าจัดใจเบ็ก็เกือบถูกความเธอออกไปหากไม่เห็นสายคาที่เหยียดมอมมาเสียก่อน เมื่อจบบทสนทนานี้ ผู้อ่านจะรู้ได้ว่าความขัดแย้งระหว่างนุชกับเบ็ก็ทำให้เหยียดออกมาตั้งงำกัฒเวลาจัดเตียงในคืน ข้อสรุปต่อท้ายของผู้แต่งว่าคำตั้งนี้จะมีผลไม่ลึกลับบุตรสาวคนหนึ่งของเธอเหยียดก็แสดงว่ามีบางสิ่งที่อยู่เหนือการคาดคะเนในขณะนั้น หลังจากที่ผู้แต่งกล่าวถึงเหตุการณ์ร่วมต่อเนื่องจากเหตุการณ์นี้ว่า เทียนห้านระวิกับดวงดาว ไปร่วมสังสรรค์กับซาอูซซี่จนซาอูซซี่ต้องออกไปเที่ยวนอกบ้าน โดยมีนันทนา “คิดรวไปช่วยหมบททุกคืน” (126) แล้ว ก็อาศัยบทสนทนาในตอนท้ายบทนอกถึงที่ไม่มีใครคาดไว้ นอกจากหมบทหลังว่า

“บอกแม่มาดีฮว่านี่นะฮายันท์ ว่าเรื่องนี้นั้นเกิดขึ้นได้ยิ่งใจ...”

เมียงฮ่าเนียนที่คังซิ่นด้วยฮารมณโกจรจัด ทำให้ฉันกับพื้นภิศริบวางมือจากการเล่น...นี่เป็นครั้งแรกที่ฉันได้ยินเสียงฟ้านองมีจากฮ่า

“รื่องมันล่งถอยจนแดงไว้วานาคนี้แล้ว แม่จะมานั่งอมพะนาอยู่ท่าไม”

ฉันได้ยินเสียงทุบตีระคนด้วยเสียงร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด

“จะบอกออกมาเองหรือจะให้แม่ตีแกลงตาย”

ฮ่าเนียนเอ็ดคะ โรหังเสียงชอบฮักๆ

“ไม่ฮ่าน่าแม่เนียน...” เสียงฮ่าเหมยหลังร้องห้าม “...ถูกค้ำเท้าจะจำจะแมงกันท่าไม”

เจือฮ่าห้ามต้น...ลูฮี่มันทำงานหน้าแคไหน ฮู่ตุ๊กก็ท้องขึ้นมาโดยไม่มีพ้อ”

“ไอ้ฮยา...”

ฮ่าเหมยหลังฮุกถากเสียงหลง

“...ฮัวนี่ก่าฮู่แล้วเฮียว...ซุกถึงใจโจ ใจโจฮักมาจริงๆ”

ฉันไม่รู้ว่าเรื่องราวในวันนั้นเป็นอย่างไรต่อไป เพราะผมรีบออกจากจุดมีฮันกับพื้นภิศถันเข้าไปในห้อง แม่เปิดประตูหน้าต่างและเปิดเพลงโอมปราที่แม่

ชอบเสียงดังลั่น รวากับจะกบเสียงต่างๆภายนอก และกบความทรงจำของ
ฉันกับพื้นภคจากเสียงของข่านิยมกับข่าเหมยหลิงเมื่อครู่(127-128)

สังเกตได้ว่า คำอุทานของเหมยหลิงที่กล่าวถึงโจโจปรากฏตั้งแต่ต้นบทนี้แล้ว การซ้ำ
คำอุทานนี้ในเหตุการณ์ที่อาบที่ออกมาแสดงความแหลมคมในการคาดการณ์ของเหมยหลิง เมื่อ
โยงกับคำบรรยายที่เล่าว่ามันหนีออกไปเกี่ยวกับซาจูซัยตามลำพัง ผู้อ่านก็จะรู้จากบทสนทนาที่ว่า
ใครคือชายที่มันหนีมาด้วยความสัมพันธ์ด้วย และอาจคิดต่อไปว่าตายคาชั้นแหลมคมของเหมยหลิงไม่
ได้เป็นประยะ โยงมิในการป้องกันเหตุร้ายต่างๆที่ซาจูซัยก็เป็นหลานย่าโดยตรง เมื่อถึงบทที่ 19
ข้อความที่นักรู้และนักดูกันเกี่ยวกับมันหนีมาและทำให้แปลกๆของซาจูซัยที่ปรากฏในคำบรรยายที่
อิงเสริมให้ผู้อ่านตรองใจที่ซาจูซัย ไม่มีศักดิ์ศรีและความกล้าหาญพอที่จะรับผิดชอบต่อปัญหาที่ตน
ก่อขึ้น

“ซาจูซัยมันเป็นยิ่งใจของมันนะ ถึงได้เห็นจិតก็ว่าได้...”

จุนงูซึ่งปกติไม่ชอบยุ่งเรื่องของคนอื่น ระเบิดขึ้นอย่างเหลือคณในวันหนึ่ง

“...ก็ตะรอนๆ ไปด้วยกันทุกคืน ยิ่งใจมันก็น่าจะต้องระแคะระคายอะไรบ้าง
หนือย นี่ก็ถั่งใจคำอังก่าอีก ปล่อยให้ชายนั้นที่สู่มท้องไม่มีพ้องจนถูกแม่ข่า
เนียนเสียแวมไปทั้งตัว”

พ้อมองดูครันบุหรืตีเทาย่อนที่รอยตัวอ้อยอิงจากกันบุหรืที่ตีบไว้ไวมือ คงคา
ที่พองโตฉายแววคู่คั่นจนน่ากลัว

“จริงๆนะที่นักรู้ ให้รู้หน่อยเถอะว่าไอ้ผู้ชายหน้าตัวมือนั้นมันเป็นใคร ต่อให้
ยิ่งใหญ่มาจากไหน หนนี้แหละจะลากคอมันมาเอาเลือดหัวล้างตีนพ้องกับแม่ให้
สมแค้น”

คำพูดของพ่อทำให้ทุกคนที่อยู่ด้วยในคอนนั้น หรือได้ฟังคำบอกเล่าในเวลา
ต่อมา พวกมันตะคั่งไปตามๆกัน เพราะรู้ถึงนิตยบุตของพ่อเป็นอย่างดี

แต่คนที่หวาดระแวงคำพูดของพ่อมากกว่าใคร ก็คือที่ซาจูซัย...หลังจากวันที่
พ่อประกาศจะจัดการกับผู้ชายที่ทำลายอาณานิพนมา และทำร้ายน้ำใจปู่กับย่า
เป็นต้นมา ที่ซาจูซัยก็เขาแต่หลบหน้าพ่อ เก็บเนื้อเก็บตัวยิ่งกว่าเดิม และถือก
ประตุแน่นหนาไม่ยอมให้ใครแม่แต่ปีบก็ถ่วงตัวเข้าไปในห้องพักของคนโดย
เด็ดขาด (130-131)

นอกจากนี้ ยังมีบทสนทนาอีกหลายตอนที่แสดงเหตุการณ์และการตัดสินใจครั้งสำคัญของ
ของตัวละคร และส่งผลตามมาหลายด้าน เช่นบทสนทนาในบทที่ 31 ที่เหมยหลิงใช้โวหารเปรียบ

เทียบให้เทียบเข้าใจและ ได้คิดว่าไม่ควร ไปอเมริกาเพื่อตามตัวนางพจนากลับมา เพราะไม่อาจยืนยันซึ่งอะไรได้แล้ว(208-209) และตอนที่ให้ต้องพยายามจะช่วยชาวจีนขี้เมื่อยวิธีทฤษฎีนิยามกันและชาวจีนชกกลายเป็นอาชญากรรมแผ่นดิน แต่ถูกहतานส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย (260-261)

ในช่วงปลายของชีวิต เหลืองยังประสบปัญหาจากนรากร ถูกชายคนสุดท้ายที่เฝาระและใฝ่สนใจการเขียน แม้ถูกส่งไปอยู่โรงเรียนประจำและถูกกลโกงแต่ความประพฤติของเขาก็ยังไม่ดีขึ้น ต่อมา นรากรหนีกลับมบ้านในสภาพกระเซอะกระเซิง เมื่อเหลืองรู้เข้าก็โกรธมาก

“พวกตีพาณิชยี่ไม่เคยหนีหน้าใคร และไม่เคยย่อหื้อต่อความลำบาก ลำพังแค่เรื่องรวรเวียงนิตหม่อยแต่ไม่แก่ก็ยังไม่กล้าสู้หน้า ไม่มีความอดทน แล้วต่อไปจะทำการทำงานที่ใหญ่โตได้อย่างไร”

ปู่ของลุงชวชคนแก่ที่นั่งกับหน้ามั่งอยู่กับพื้น แล้วพูดต่อไปด้วยน้ำเสียงที่เคร่งเครียดและตั้งขึ้นว่า

“พวกที่ๆของแกทุกคนล้วนแล้วแต่ผ่านสิ่งที่แก่กำลังเป็นอยู่ในเวลานี้มาทั้งหมดทั้งนั้น แต่ทุกคนต่างก็ขยันหมั่นเพียรจนเรียนสำเร็จ...แกเองเสียอีกที่สบายๆว่าใครทั้งหมด ทำไมถึงไม่ตั้งหน้าตั้งตาเรียนหนังสือ ทำไมถึงทำให้พ่อแม่พี่น้องต้องอับอายคนอื่น”

ปู่ถอนหายใจหนักๆ

“เราทำการค้ามากมาย เคียงถูกมาที่ตั้งหลายคน แต่ไม่เคยเห็นอับอายเหมือนครั้งนี้ หื้อให้หอบหิ้วเอาไปส่ง โรงเรียนด้าถงใจมัน ไม่รักจะเรียนเสียแล้ว ไม่เข้าไม่นานก็ทิ้งจะแหกรื้อออกมาอีก...เอาละ เมื่อแก่ไม่ยากเป็นนักเรียนก็ต้องรู้จักทำมาหากินด้วยตัวเอง”

ปู่หันมาทางพ่อ

“นถ เอาไ้อกรไปทำงานที่โรงงานทอผ้าตั้งแต่พุงนี้เข้าเป็นต้นไป ให้มันทำทุกอย่างเหมือนกับพวกคนงานระดับต่ำทำ กินอยู่อย่างที่พวกนั้นกินกัน ไม่มีอะไรพิเศษทั้งสิ้น...”

ปู่โธแรงแงๆ

“...ถ้าหวัไ้อกร นับแต่วันนี้ไปแกะจะไม่ได้เงินเปล่าๆ อย่างที่แกเคยได้ฮักต่อไป นอกจากเงินเดือนขึ้นค่าของพวกกุลิตีที่ไม่มีควมรู้” (276)

เหลืองซึ่งตระหนงในความดีและความสามารถของคนมาตลอดไม่อาจยอมรับได้ว่าบุตรของเขาเป็นคนที่อ่อนแอ ไม่มีความอดทน ความเสียใจทำให้เขาละเลยที่จะพึ่งคำชี้แจงของบุตรชายกลับบีบคั้นให้นรากรคคค่าลงไปอีก วิธีการสอนให้ทำงานเป็นคงานในโรงงาน โดยไม่ได้รับ

อภิสิทธิ์ได้ก็ทำให้เขาถูกลดสิทธิกับคนงานระดับต่างจนติดอาญาอย่างอนธิดาไม่ขึ้น บทสนทนาข้างต้นชี้ว่าความโกรธและความเสียใจทำให้หญิงตัดสินใจอย่างเฉียบขาดจนเกิดความผิดพลาด เห็นได้ว่าท่อนอื่นๆที่ฟังอยู่ก็ไม่กล้าเข้ามาแทรก เช่นบทที่ผู้เล่ากล่าวว่า “ไม่สู้เห็นด้วย...แต่ก็ต้องจำใจทำตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด” (276-277) หรือราวครึ่งที่ได้แต่นั่งเงียบ เพราะหญิงเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดในครอบครัว แม้หญิงอาจต้องการความช่วยเหลือต่อบุตรชาย แต่ความเข้มงวดไม่ยอมผ่อนปรนที่เขาปฏิบัตินับตั้งแต่ส่งนารากรไปเข้าโรงเรียนประจำ และสั่งให้ฉีกจดหมายที่นารากรส่งมาโดยไม่อ่านก่อน จนถึงคำสั่งให้ทำงานระดับต่ำก็ชี้ว่าหญิงเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางมากจนเกินไป ทั้งที่เขาจะมาขอรับฟังปัญหาของบุตรชาย แล้วค่อยๆแก้ไขให้นารากรยอมรับด้วยเหตุผลดังที่เขาเคยทำสำเร็จมาแล้วในกรณีของบุตรหลานคนอื่นๆ

ผู้เขียนยังใช้บทสนทนา โดยมีบทบรรยายเสริมแสดงความพยายามเป็นครั้งสุดท้ายของหญิงที่จะถกความขุนโจงหมองใจของบุตรหลานอันเป็นปัญหาใหญ่ในครอบครัว ดังข้อความว่า

“แม่เนียมจำได้ไหมเมื่อตอนที่ไอ้สองคนนี่ยังเล็กๆ แล้วแม่เนียมเลี้ยงมัน
 อยู่กับแม่แค่ เหมือนกับระวีเป็นลูกอีกคนหนึ่งของแม่เนียม...”

“จำได้ซิคะ” ย่าเนียมพยักหน้า “ตอนนั้นคุณหญิงเองบางครั้งยังหลงงมงาย
 คนไหนเป็นลูกคนไหนเป็นหลาน”

ปู่หัวเราะๆในคอ

“จริงซินะ แล้วถ้ามันช่างผ่านไปรวดเร็วเหลือเกิน ทั้งๆที่หัดตาลงคราวใด
 เรายังมีภพอัยเด็กตัวเล็กๆป้อมๆ 2 คน เดินเตาะแตะตามกันคิดบูดคิดดาอยู่เสมอ”
 อานนท์กับพี่ระวีมองหน้ากันอย่างไม่ตั้งใจก่อนจะเบนสายตาจากกัน ไปอีกครั้ง
 หนึ่ง

“โบราณเขาว่าไว้ ‘ไม่ต่อศึกก็ไม่สู้จักกัน’...พี่กับน้องไม่ทะเลาะกันเลขก็ไม่รัก
 กันแน่นแค้น”

ปู่ทอดสายตาที่หม่นมัวมองดูลูกและหลาน

“พี่น้องกันก็เหมือนเส้นเชือก ถ้าเราก็มัวพันกันแน่นเหนียวเหมือนว่าเป็น
 เส้นด้ายเส้นใยเส้นเดียวกัน ต่อให้ถ้ามช่างดีโตๆ หรือถ่านถ่านไฟฉายก็ยิ่งทำได้
 แต่ถ่านเราทะเลาะเบาะแว้งกันเองก็เหมือนสมมติที่กักกินเมื่อเหล็ก ต่อให้โซ่เส้นเท่า
 เข็มก็ไม่แข็งแรงพอที่จะผูกถ่านอะไรได้”

ปู่ยื่นมือที่สั้นเทาออกไปข้างหน้า

“ขอให้เราอดนะ ใช้ความขุนโจงหมองใจต่างๆ ใต้มันลงมาในมือนี้แล้วฝัง
 มันลงไปพร้อมกับเรา”

ชานนท์และพี่ระวิกุมมือปูไว้แน่นเกือบจะพร้อมๆกัน

“ชอบใจ...”

ปูพึมพำเบาๆ และร้องเรียกชานนท์อย่างนึ๊กขึ้นได้

“...อ้อ นนท์ เอ็นนี่หาเมียออกมาไหวฟ้อไหมแม่เตี้ยทีซี อะไวรอผู้ด้วยกันมา
ตั้งนมตั้งนานแต่ไม่เคยเอาเข้าบ้าน”

ชานนท์หน้าแดง และก้มหน้ารับคำอ้อนแอ้น (288-289)

บทสนทนานี้ประกอบด้วยคำพูดของหญิงเป็นส่วนใหญ่ เริ่มที่หญิงเย้ยทวน
ความทรงจำและสนทนากับนิเอนถึงการแต่งงานที่กับระวิมาด้วยกันต่อหน้าคนทั้งสอง แล้ววกถ่า
ถึงการทะเลาะกันของพี่น้องอย่างเห็นเป็นธรรมดา โดยเลือกเน้นแง่ดีว่าจะทำให้รักกันแน่นแฟ้น
ความด้วยการแสดงคุณค่าอย่างขู่มากของความรู้จักตามคตินี้ตรงข้ามกับโทษของความบาดหมาง
แล้วเย้ยปากของให้นนท์กับระวิได้ความขุ่นเคืองลงในมือของคน เพื่อจะได้ฝังไปกับร่างเมื่อสิ้นลม
ขึ้นตอนของคำพูดเหล่านี้แสดงว่าหญิงพยายามเรียบเรียงสารไว้ใต้นิ้วนิ้วใจบุตรหลานที่แปรจาก
อุชูที่รักและสนิทสนมกันมาเป็นอริ โดยใช้สถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ เมื่อต่อท้ายด้วยคำขอ
ให้นนท์พาภรรยา “เข้าบ้าน” นนท์ก็เข้าใจได้พร้อมๆกับตัวละครอื่นและผู้อ่านว่าหญิงใส่ใจต่อเขา
เพียงใด

ผู้เล่าอาศัยบทสนทนาที่กระชับ โดยบรรยายประกอบอย่างเหมาะสมสร้างความประทับใจ
ใจได้ในฉากจบเรื่อง อันเป็นฉากที่แสดงวาระสุดท้ายของหญิง โดยชี้ให้เห็นว่าเขาสิ้นใจอย่างหมด
กังวล ภายหลังจากที่ชายผู้ซึ่งเป็นหลานที่ก่อปัญหาให้พ่อแม่พี่น้องกลับเข้ามาขอรับโทษอย่างคน
ที่รู้บาปบุญคุณโทษโดยไม่คิดหลีกเลี่ยงอีกต่อไป

ปูนอนหายใจระววดอยู่คนเดียว ไม่ทานข้าวปลาอาหาร และไม่พูดไม่จากับใคร
นานๆจึงจะลืมตาขึ้นมาองศพตามห้องสักครั้ง มีมือขวายังคงกำหรือฉุนพวทแก้วแก่
สมัยรัชกาลที่ 6 ไว้แน่น บางครั้งจะคลึงมันเล่นซ้ำๆเหมือนกำลังคิดอะไรขบขู่ใน
ใจ...

เสียงจ๊อกแจ๊กอแอที่ดังขึ้นหน้าห้อง ทำให้ทุกคนในห้องที่อยู่ในอาคารของคน
ทุกชนชั้นหนียวกลับไม่มอง และสิ่งที่ไม่มิใครคาดคิดก็คือ ร่างของพี่ชายผู้ซึ่ง
ยืนคั่นอยู่ตรงขอบประตู ด้านหลังมีตำรวจในเครื่องแบบอินประชิดตัว(288-291)

“ชายผู้ขบขู่”

อ่านิเอนกระจิบบอกรู

“ชายผู้ขบหรือ”

พี่ชายยามพุงร่างขึ้นมองหลานชายที่ก่อเรื่องเดือดร้อนให้ไม่รู้จักขบ

อานนท์และพี่ระวีอุ้มมือปู่ไว้แน่นเกือบจะพร้อมๆกัน

“ชอบใจ...”

ปู่ยิ้มท่าเบาๆ และร้องเรียกอานนท์อย่างนឹกขึ้นได้

“...อ้อ นนท์ เต็มนี้พามาเยี่ยมกามาไหว้พ่อไหว้แม่เสียทีซิ อะ ไรอยู่ด้วยกันมา
ตั้งนมตั้งนานแต่ไม่เคยเอามาเข้าบ้าน”

อานนท์หน้าแดง และก้มหน้ารับคำอ้อนแอ้ม (288-289)

บทสนทนาที่ประกอบด้วยคำพูดของเหลียงเป็นส่วนใหญ่ เริ่มที่เหลียงเย้ยทวน
ความทรงจำและสนทนากับณีนงถึงการเลี้ยงดูนงที่กับพระวิมาดาด้วยกันต่อหน้าคนทั้งสอง แล้วกล่าว
ถึงการทะเลาะกันของพี่น้องอย่างเห็นเป็นธรรมดา โดยเลือกถ่มน้ำมูกว่าจะทำให้รักกันแน่นแค้น
คามด้วยการแสดงคุณค่าอย่างอุปลมของความรู้สึกสามัญคติที่ตรงข้ามกับ โทษของความบาดหมาง
แล้วเอ่ยปากขอให้นงที่กับพระวิมาดาความรุ่งเรืองลงในมือของคน เพื่อจะได้ฝังไปกับร่างเมื่อสิ้นลม
จันตอนของคำพูดเหล่านี้แสดงว่าเหลียงพยายามเย้ยแหยงสาว ให้ให้นมน้ำใจบุตรหลานที่แปรจาก
คู่หูที่รักและสนิทสนมกันมาเป็นอริ โดยใช้สถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ เมื่อค่อยๆค่อยๆคำขอ
ให้นงที่พาภรรยา “เข้าบ้าน” นงที่ก็เข้าใจได้พร้อมๆกับตัวละครอื่นและผู้่านว่าเหลียงใส่ใจต่อเขา
เพียงใด

ผู้เล่าอาศัยบทสนทนาที่กระชับ โดยบรรยายประกอบอย่างเหมาะสมสร้างความประทับใจ
ใจได้ในฉากจบเรื่อง อันเป็นฉากที่แสดงวาระสุดท้ายของเหลียง โดยชี้ให้เห็นว่าเขาตั้งใจอย่างหมด
กังวล ภายหลังจากที่ซาอุซังซึ่งเป็นหลานที่ก่อปัญหาให้พ่อแม่พี่น้องกลับเข้ามาขอรับโทษอย่างคน
ที่รับบาปบุญคุณโทษ โดยไม่คิดหนีเกลียดอีกต่อไป

ปู่สอนหาใจระววดอยู่คนเดียว ไม่ทานข้าวปลาอาหาร และไม่พูดไม่ว่ากับใคร
นานๆจึงจะตื่นตัวขึ้นมาเองเดี๋ยวหนึ่งครั้ง นิดๆวาซังคงกำหรืออุ้มพาเดินแก่
ตามวังกลางที่ 6 ไม้แน่น บางครั้งจะคลั่งกันเล่นหัวเหมือนกำลังคิดอะไรอยู่ใน
ใจ...

เสียงซ็อกแซ็กจ่อแจที่ดังขึ้นหน้าห้อง ทำให้ทุกคนในห้องที่อยู่ในอาการของคน
ทุกข์หนักเหลือवलไปมอง และสิ่งที่ไม่มีความคาดคิดก็คือ ร่างของพี่ซาอุซังที่
ยืนเด่นอยู่ตรงขอบประตู ด้านหลังมีตำราลงในเครื่องแบบอินประชิดตัว(288-291)

“ซาอุซังมาละ”

อ่าเนียงกระซิบบอกปู่

“ซาอุซังหรือ”

ปู่พยายามพองร่างขึ้นมามองหลานชายที่ก่อเรื่องเมื่อคร่อนให้ไม่รู้จักจบ

“ปู้ครับ...”

ที่ชายฉวยอินเข้ามาช้าๆ และยกมือทั้งสองข้างที่คึดกฤษณงมือขึ้นกราบบนอกปู้

“...ผมขอโทษ”

“ไม่เป็นไรหรอก”

ปู้ยกมือซ้ายขึ้นลูบที่ระฆังนขาอย่างปลอบโยน

“...เรารอชุ่นนานเหลือเกิน นานจนคิดว่า คงไม่มีโอกาสได้พบหน้าเจ้าอีกแล้ว”

ที่ชายฉวยอินหน้าขึ้นมองปู้ น้ำตาไหลพรากเป็นทาง

“ขอบใจที่อุตสาห์มา ไม่ต้องเป็นห่วงอะไรทั้งสิ้น ทุกอย่างว่ากันไปตามคิดตามถูก แต่ขอให้อู่วี้อย่างหนึ่งว่าเราจะไม่ทอดทิ้งเจ้า พวกถือพาดินรัยทุกคนจะคอยดูแลเจ้าอย่างดีตลอดไป”

ปู้คลายมือจากที่ชายฉวยอิน และเขยตัวลงนอน ถีน้ำอ้อมเอิบอย่างคนที่หมด
กังวล...

เหรียญบาทสมัยรัชกาลที่ 6 หลุดจากมือขวางของปู้ที่คลายออก...เสียงเหรียญ
กระทบพื้นดังบาดเข้าไปในจิตใจของพวกเขาทุกคน

เหรียญบาทหมุนคว้างอยู่ชั่วขณะหนึ่ง ก่อนจะหยุดหมุนและทอดตัวนิ่งสงบ
อยู่กับที่

กรอบคร้วเราเป็นกรอบคร้วใหญ่ มีลูกมีหลานเยอะแยะอย่างที่่านิยมชอบ
พูดว่า

“ญาติวงศ์หงสาพญาฯ ตั้งมัจฉาในสาครวราสี” (288-291)(เน้น โดยผู้วิจัย)

นำสังกตว่า มีการเชื่อมโยงความหมายระหว่างบทบรรยายโดยมีบทสนทนาขึ้น
การกล่าวถึงเหรียญบาทสมัยรัชกาลที่ 6 ที่เหลือยก้าแม่แก้วไว้ในมือ “เหมือนกำถั่งคืดอะไวอยู่ใจ”
(290) ในขณะที่เขาไม่ได้รับประทานอาหารและไม่พูดจากับใคร โยงไปถึงก่อนหน้านี้ที่ผู้เล่าเคย
กล่าวว่าจะเลี้ยงมักหีบเหรียญนี้มากถึงแผ่นดิน “เมื่อเวลาใช้ความคิดคึดถินปัญหาสำคัญ”(33) และ
เหรียญนี้ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้เหลือ “นึกถึงการคึดถินใจที่ถูกค้อง”(34) ผู้อ่านจะเข้าใจได้ว่า
ปัญหาสำคัญที่เหลียงคึดและต้องการสะถางให้เรียบร้อยคือเรื่องใด เมื่อพิจารณาบทสนทนาต่อมา
ที่ชายฉวยอินกลับมาพบและกล่าวขอโทษเหลือ และเหลือให้ข้อค้องที่กล่าวไว้ “ไม่เป็นไรหรอก”
ทั้งยังกล่าวฝากฝังชายฉวยไว้กับคนในครอบครัวก่อนจะถีนใจอย่างสงบ บทบรรยายต่อท้ายว่า
เหลือเขยตัวลงนอนด้วยถีนน้ำอ้อมเอิบและคลายมือจากเหรียญบาทที่กำไว้ แสดงให้เห็นว่าเขา
หมดกังวลแล้วอย่างแท้จริง และการปล่อยตัวของชีวิตคุดจ้านานของเหลืองก็ยุติลงอย่างสง่างาม

2.2.4 ภาษาในบทประพันธ์

การใช้ภาษาใน ตลอดมายังกร มีประเด็นที่ควรกล่าวถึง ดังนี้

2.2.4.1 ไวยาหาร

หากพิจารณาว่านวนิยายเรื่องนี้มุ่งให้ข้อคิดในการต่อสู้และเรียนรู้ชีวิตของหญิงเป็น ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง ก็กล่าวได้ว่า นี่คือเหตุผลที่ผู้แต่งต้องแสดงหลักการที่เขายึดถือด้วย นอกจากนี้ เหลือยังใช้คำพูดสื่อความคิดของเขาโดยใช้อุปมาโวหาร เหลืองมักกล่าวถึงเรื่องชีวิต และการทำงาน โดยเทียบเคียงกับสิ่งที่พบเห็น ได้ในชีวิตของคนทั่วไป ผู้อ่านจึงเกิดมโนภาพชัดเจน และเข้าใจความหมายในความคิดของเขาได้ดี เช่นที่เหลืองให้เหตุผลที่ไม่เปลี่ยนชื่อคนเป็นชื่อไทย ว่า “ชื่อคนก็เหมือนกับชื่อสินค้า” ที่ไม่สำคัญเท่ากับคุณภาพ (18) เหลืองเปรียบเทียบกับคนในฐานะ พ่อแม่ว่าเป็นเสมือนช่างหล่อเรือที่สร้างเรืออย่างประณีตดุจดั่งฝีมือ แต่เรือจะถูกนำไปไว้ในกิจการใดก็ ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของ เปรียบเทียบกับการเลือกคู่ครองของลูกที่เหมือนกับ การเลือกได้กับของกับต้น เรือซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจเป็นหลัก(32) เหลืองยังคงเปรียบสองงวงเป็นถ้ำธาร ส่วนเมืองไทยคือ ทะเลหลวง เพื่อแสดงเหตุผลที่เขาไม่ชอบเปลี่ยนสัญชาติเป็นฮ่องกง(66-67)

อุปมาโวหารที่ใช้นี้ในเรื่องนี้ นอกจากสะดวกและคมคายแล้ว มักแทรกกลวิธีความคิด แบบสาธกโวหารและเทศนาโวหาร ไปพร้อมกัน เช่นตอนที่เหลืองกล่าวถึงความรีบร้อนทำธุรกิจ ของคนจนเกิดความเสียหายขึ้น เขากล่าวถึงตัวเองว่า

“ที่เหมือนกับคนที่พอฝนตกลงมาชู่หนึ่งก็รีบตะเกีตะถาน โคลกลงสระแค่ใบบัว นารองน้ำ ครั้นฝนหายแล้วจึงรู้ตัวว่า ไช้ใบบัวสักร้อยสักพันใบที่เสกมานั้นก็ รองน้ำได้จริงเพียงไม่กี่หยด ไม่สู้กับแหง้าบัว ดอกบัว ที่ถูกเหยียบย่ำ ถูกทิ้งจนเสียหาย...หากเราคิด ได้อย่างนี้เสียตั้งแต่แรกก็สู่วรอกน้ำฝนที่ตกลงมาปริ่มสระกิน ถึงจะช้าจะนานกว่ากันสักนิดสักหน่อย แต่ก็คงไม่ถึงกับต้องเสียบัวไปทั้งสระ” (54-55)

นอกจากเหลืองจะใช้ความคิดพาดของคนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นแล้ว เหลืองมักสั่งสอน ให้บุตรหลานของคนเข้าใจและยอมรับฟังด้วยเหตุผล โดยอ้างตัวอย่างที่ให้ภาพชัดเจน เช่นกล่าวถึง การวางตัวของตนว่าเป็นเหมือนนักไล่ถวลที่ดึงวงน้ำหมักบนขาทั้งสองให้สมดุลกันเมื่อเกิด ความขัดแย้งในครอบครัว(93) หรือกล่าวว่าพี่น้องทะเลาะกันมีแต่จะเป็นการทำลายตนเอง แต่ผู้อื่น ได้ประ โขษณ์ เสมือนเถาวัลล์ค้ำฝักถั่ว(150) นำสังเกตว่า เหลืองผูกพันกับธรรมชาติ และมักเทียบ เรื่องชีวิตคนกับธรรมชาติ โดยเฉพาะต้นไม้ เป็นต้นว่า เปรียบคนเป็นต้นไม้ใหญ่ที่น้ำจะขยายพืช

พันธุให้ยังยืนติดต่อกันไป(96) เมื่อมีภรรยาคนที่สาม ครั้นมีคนย้อนถามว่าทำไมจึงไม่รู้จักดูแลรักษาและ
 โหงวเส็งของบุตรหลานตน เหตุนี้ก็เปรียบบุตรหลานว่าเป็นเหมือนดอกไม้ที่แตกจากลำต้น ไม่อาจ
 ทอดทิ้งหรือทำลายได้(105) เขาเคยใช้น้ำผึ้งและสังคัมฟึ้งเป็นตัวอย่างของความสามัคคีและวินัย
 ในหมู่คณะ(152-153) และกล่าวถึงไม้ไผ่ที่รวมกันเป็นกอใหญ่ไม่มีใครหักโค่นได้เทียบเคียงกับ
 การร่วมมือกันของภนในครอบครัวเมื่อคำวิจะช่วยบริษัทสินทองฯของราษฎรชัย(183) เป็นอาทิ
 นิยมก็เป็นตัวละครหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการใช้โวหารแสดงตัวอย่างเพื่อให้
 นุชยอมรับการคัดเลือกนางพจนารับตำแหน่งที่นุชหมายมั่นอยู่ เมื่อยมกหลักการทำมาของ
 พุทธศาสนิกชนที่ร่วมมือกันสร้างเจดีย์ได้สำเร็จ โดยไม่คำนึงว่าใครจะได้ประโยชน์อย่างไร และ
 กล่าวถึงปลาวาฬกับนกอินทรีที่ภูมิใจในความสามารถในกิจกรรมที่ต่างกันโดยไม่คิดเปรียบเทียบกับ
 กัน(216)

ในส่วนของผู้แต่งที่เป็นคนรุ่นหลานก็พบว่ามีการอุปมาอยู่เสมอ เช่น “เรื่องอานันทนา
 เป็นที่ถือถาวและรำลึกกันรวดเร็วเหมือนอย่างที่เราเรียกกันว่า ‘ไฟไหม้ผ้าเหลือง’ ” (129) ดวงตาของ
 เหลียง “แจ่มใสเหมือนแสงไฟจากประกายดาว” (131) ะวิกับนันท “คิดกันราวกับคำแปลอิน-จีน”
 (188) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีโวหารอุปมาอุปไมย เช่นกล่าวถึงความขัดแย้งของหมอลงถึงกับเบียด
 ที่กลายเป็น “สงครามเย็น” (70) กล่าวว่ สุวิศรา “ทำตัวเป็นแม่แทนพระ โจนง ไปตามรังความ
 ปริยาภรณ์” (223) เพื่อให้รำลึกจากนันท หรือยกคำพูดของตัวละครอื่น เช่นที่นิยมยกของแอนคี่ว่า
 “เป็นชายชาติเสือ” จึงไม่คิดทำร้ายน้องๆ ในช่วงที่ตนกุมอำนาจ (70) ส่วนนันทก็ “ทำตัวอย่างที่ป้า
 อรเรียกว่าเป็น ‘พระประธาน’ ” (226) คือไม่สนใจสุวิศราที่คอยตามคือ ฯลฯ

นอกจากอุปมาและอุปมาอุปไมย ยังพบว่ามีการใช้สัญลักษณ์ในฉากสำคัญๆ เช่น
 การบรรยายถึงความอัปมงคลของศึกที่ครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกัน(23) ความหมายของความผูกพัน
 ที่เพียงมีต่อหรืออุปมาซึ่งปรากฏหลายตอน คือตอนที่เขาไกรสรตรวจก่อนตัดสินใจทำธุรกิจใหม่
 (34) และตอนที่เขาตื่นใจดังได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนี้ การใช้สัญลักษณ์ยังสื่อความหมายให้
 สึกความโดยไม่ต้องกล่าวอย่างโจ่งแจ้ง เช่น ตอนที่นันทนวกกลับบ้านหลังจากหนีไปทำมาหาเลี้ยง ผู้เล่า
 กล่าวถึงภาพในวันนั้นว่า

...สิ่งที่ฉันจำได้ติดตา ก็คือ รอยเท้าเปล่าของอานันทนาซึ่งเปื้อนโคลนเป็นจ้ำๆ
 ที่อ้างลงบนพรมสีแดงผืนใหญ่ที่ปูห้อง โถงชั้นล่าง

และถึงแม้ว่า เวลาจะล่วงเลยมานานนับเป็นปีๆ แต่ทุกครั้งที่มาของอุพรมผืนนี้
 ฉันก็มีความรู้สึกเหมือนกับว่ารอยเท้าเหล่านั้นด้วยความโคลนของอานันทนา ยังคง
 ฝังอยู่บนพรมผืนนั้นเหมือนเดิม...(137)

ทวาท โศภนที่เฝ้าของนันทน์ทนต์คือสัญลักษณ์ที่โยงถึงเรื่องเสื่อมเสียในเส้นทางชีวิตที่เธอก้าวคืนมา โศภนที่เป็นสิ่งตกปรกฏก็ใช้เปรียบเทียบกับพฤติกรรมน่าตะอาบของนันทน์ที่มีสัมพันธรัฐสาวกับหลานชายของคนว่าเป็นสิ่งแปลกแยกจากพรหมอันเป็นส่วนประกอบสวยงามหรือหาวของบ้าน ความแปลกเนือยที่เธอสร้างก็ถึงความทรงจำที่ไม่ดีไว้ ดังที่ผู้เล่าปรารภว่า ยังรู้สึกเหมือนรอยเท้าเยือนคราญ โศภนนั้นยังคงอยู่ แม้วลางจะผ่านไปนานแล้วก็ตาม

2.2.4.2 การอ้างอิงวรรณคดี

อาจเป็นเพราะผู้เขียนมีพื้นความรู้ทางวรรณคดี จึงเห็นได้ว่า มีการกล่าวอ้างอิงถึงวรรณคดีในนวนิยายเรื่องนี้ โดยที่ตัวละครหลายตัวมียกยอข้อความ หรือชื่อและพฤติกรรมตัวละครในวรรณคดีเชื่อมโยงกับตัวละครอื่นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ เช่นที่หญิงหญิงเคียงเคียงกับแอนคิดว่าเหมือนกับชุกก็ดกและชุกก็คเหียงในเรื่องสามก๊ก “คือรอบรู้แม่นำทางตำรับตำราและทฤษฎี” และ “เก่งด้านปฏิภาณไหวพริบ โดยเฉพาะในเรื่องที่อยู่นอกตำราต่างๆ” (19)

เห็นได้ว่า การกล่าวถึงตัวละครในเรื่อง สามก๊ก ปรากฏบ่อยครั้ง อาจเป็นเพราะตลอดอายุขัยก็มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการใช้เล่ห์เหลี่ยมแย่งชิงความได้เปรียบคล้ายกัน แม้จะซับซ้อนน้อยกว่า ดังที่ผู้เล่าปรารภในตอนทีกล่าวถึงบ้านตือพาดิษย์ว่าเป็น “สมรภูมิแห่งการต่อสู้อันดุเดือด และชอกช้อนไปด้วยพิชิตยุทธอันตึกถ้ำ”(24) นอกจากนี้ การอ้างอิง สามก๊ก และบทประพันธ์จีนเรื่องอื่นก็ยังสร้างบรรยากาศวัฒนธรรมจีนได้ด้วย ข้อความที่กล่าวถึงตัวละครในเรื่อง สามก๊ก ปรากฏในหลายตอน เช่น ตอนที่รัฐเล่าว่าเหมยหลงต้องการให้หญิงมีภรรยาอีกคนเลียนแบบ “กตสุทธ์ ‘คบขุนตีใจ”(96)เพื่อให้ภรรยาน้อยมาคานอำนาจกับเหมย หรือที่เหมยหลงมักกล่าวติปากเมื่อสังเกตเห็นความโกธจริตของนันทน์กับชาญชัยว่า “ชุกถึงใจใจ ใจใจก็มา”(122, 128) ตอนที่นันทน์เล่าให้บุษยิ๊งว่าสุวิตราเคยฮึดออกไม่ยอมแต่งงานกับระวีเพราะระวี “หน้าคำเป็นตือวทูต”(161) เมื่อสุวิตราแต่งงานกับระวีแล้ว ก็พยายามเอาใจเหมยหลงจนเหมยหลงเอ็นใจอ่อน ให้เธออ่านเรื่องแปลตอย่าง “ซ้องกั๋ง” “เลียดก๊ก” “สามก๊ก” ให้ฟัง ตอนที่ศิริกล่าววาทนัทกับระวีจะขัดแย้งกันเพราะสุวิตรา “เหมือนอย่างที่ดี ไร้โทษเท่ากับดี โด๊ะเรื่องนางตือวเถียน”(199) จิว เพื่อนสนิทของหญิงก็เคยกล่าวถึงความบาดหมางของทั้งคู่ว่าเหมือนกับที่ “ขุนกวนเคอรบกับใจใจเพราะเรื่องนางตือวเถียน”(226) ซึ่งหมายถึงสุวิตราและปวิษารณณ์ เมื่อเทียบกับแอนที่ร่วมมือกันผลักดันให้ระวีได้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยนอกราชการสำนักงานกลางแทนนันทน์ แลกกับการดึงชาญชัยกลับมาช่วยบริษัทรัฐกิจโกศต ในขณะที่นันทน์และบุษยิ๊งถูกคนงานที่ระวีปลุกปั่นโจมตี จนรัฐและนาคต้องเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ นกาทย์ออกความเห็นว่า ไม่เพียงแต่หญิงและแอนดีจะมีปัญหาอย่างที่เคยเปรียบเป็นชุกก็ดกกันและชุกก็คเหียง แต่ในสามก๊ก ยังมี “ผู้ทรงสติปัญญาอย่าง ฉิชูย กูยก็

ฎมตักโข บังทอง ฯลฯ หรือแม้กระทั่งสุมาลี” ภายใต้งานนวนิยายเปรียบเทียบว่า “เทียบแก้วเทียบ” หรือ “เหมือนตำยังมิพิง” ยังใช้ได้ในสมัยนี้(239) เพื่อชี้ว่าในยามคับขัน ฝ่ายนนท์ นุช นัฐ และนภก็ยังมีปัญญาพอที่จะแก้ไขสถานการณ์

นอกจากนี้ เนื้อเรื่องยังพาพิงถึงการเสทวรรคตจีนและไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของตัวละคร ในตอนที่เล่าว่าเหลืองและเมียมปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความกตัญญูให้บุตรหลาน ด้วยการเล่าเรื่องฮั่นซันที่ห้าและสุวรรณสามให้ฟัง(100) ส่วนวรรณกรรมจีนเรื่องอื่นที่กล่าวถึงได้แก่นิทานเกี่ยวกับชายคดหินที่ต้องมนต์ของนางสุมาลีจิ้งจอก(13) และ นางเขียวทว่าไซในเรื่อง ความฝันในหอแดง (159-160)

ในด้านวรรณคดีไทย ตัวละครหลายตัวกล่าวเทียบเคียงเหตุการณ์ในครอบครัว ตีหาณิษฐ์กับเมื่อหาในบทประพันธ์ โดยเฉพาะที่เป็นวรรณคดีแบบฉกฉวย ดังที่นภกล่าวถึงระวีว่าเป็น ทศกัณฐ์ (156) โดยเล่นเสียง กัณฐ์ กับ กัน เมื่อระวีคอยคาดคิดจนนภแทบไม่มีเวลาส่วนตัว จนนภผลัดกันระวีให้แต่งงานไป บทที่ 23 ในเหตุการณ์ที่หมอยกถึงกล่าวถึงหญิงไทยในแง่ลบ เพราะโกรธที่ระวีจะแต่งงานกับสุวิตรา เมียมก็ทอกล่าวพ้อว่า “ฮั่นซันซันจีน เขามีสินที่มีศักดิ์”¹ (159) ซึ่งหมายถึงคู่สามีภรรยาที่มีดีต่างกัน แต่ขคนเขยถึงที่อีกฝ่ายขาดได้ บทที่ 34 นัฐเปรียบเทียบว่าระวีหลงใหลปรีชาภรณ์จน “ครั้งเป็นวิยาสะกำหลงรูปนางพญา” (228) ส่วนนภก็เล่าว่าระวีโกรธที่ถูกปรีชาภรณ์หลงใหลเพื่อแก้แค้นสุวิตรา จึงหันมาที่เข้าสนนภซึ่งได้สมหวังกับปรีชาภรณ์เหมือน “อินทมาลาเมือง” ทั้งที่เมืองนั้นก็คือบริวารนุชกิจโกศที่เป็นกิจการของครอบครัวคน(230) และบทที่ 35 นภยกเอาปริศนาในเรื่อง รามเกียรติ์ ตามที่ฟังจากเมียมมาวิจารณ์พฤติกรรมของปรีชาภรณ์และระวีว่า “ซีใจคหญิงโหดมารยา ข้างวีชายทรชน” (233)

นอกจากนี้ ประภัสสร(2539 :70) ยังได้ให้คำอธิบายว่าเปิดและปิดเรื่องด้วยกลอนที่แต่งเลียนกลอนบทละครตอนหนึ่งในเรื่อง รามเกียรติ์ ดังความว่า “ญาติวงศ์พงศภาพจร ตั้งมีจนาในศครวาลี”(9, 291) กลอนวรรณคดีเปรียบเทียบกับคนในครอบครัวตีหาณิษฐ์ว่ามีจำนวนมากไม่ต่างจากปลาในมหาสมุทร อย่างไรก็ตาม จำนวนคนในครอบครัวนี้ก็ไม่ได้มากมายอย่างที่กล่าว บางคนแทบไม่มีบทบาทเลย เช่นนิรันดร์ ตามีของนางพญา คอนและรินทร์ ตามีและบุตรของนุช ส่วนที่กล่าวถึงวรรณกรรมปัจจุบันก็มีอยู่บ้าง เช่น ตอนที่นภเปรียบเทียบการเอาอกเอาใจที่สุวิตรามองค่อนนภว่า ถ้าเป็นขอยกับชายคดก็คงน่าเอ็นดูกว่านี้(221) ซึ่งมาจากนวนิยายเรื่อง ฮั่นจิด หรือตอนที่เล่าถึงคำพูดของอรว่ามาถึงเจียมตัวที่ตนเป็นเพียงภรรยาเอง จึงไม่กล้าว่ากล่าว

¹ ในบทประพันธ์กล่าวว่าเป็นพระราชโอรสอินทรภักดิ์ที่ 2 แต่สมเด็จพระราชินีทรงเห็นว่าน่าจะประจักษ์แก่พระทัยเสีย จึงมีโอวาทว่า “ชาวสุทศกัณฐ์จีน เขามีสินที่มีศักดิ์” (กรมศิลปากร, 2531 : 181,201)

นรากร นาก็แสดงทัศนะว่าความคิดเช่นนี้มาจะมีอยู่แค่ในนวนิยายเรื่องบ้านทรายทอง และ
 เกษาศาสตร์มงคล เท่านั้น(249)

กล่าวได้ว่า การอ้างอิงวรรณคดีใน ตอศตวรรษังกร มีข้อดีในแง่ของการสร้างอารมณ์ใน
 การอ่าน ตัวละครใน ตาเหล็ก ที่ถูกกล่าวถึงก็สอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องในแต่ละช่วง โดยทั่วไป
 ผู้แต่งสามารถเชื่อมโยงตัวละครและพฤติกรรมของตัวละครกับวรรณคดีได้ดี มีบ้างที่ไม่กลมกลืน
 เช่น เปรียบว่าสุวิศราพยายามยั่วให้ปรีชาธรรม์เฟื่องหวงนันท์เหมือนที่นางสุวรรณมาลี “หึงหน้ำป้อม”
 ในเรื่องพระอภัยมณี ที่ดูจะตกเจ้าความมากเกินไป เพราะสุวิศรา นอกจากไม่มีสัมพันธรัฐสาวกับ
 นนท์ ยังเป็นภรรยาของระวี ส่วนนนท์ก็ไม่ได้อุทมนต์เสน่ห์ดังในวรรณคดี การเทียบความโกรธ
 ของระวีและการประทุษร้ายต่อกันที่ดูจะเทียบได้ยากกับ “อิเหนาผาเมือง” เนื่องจากอิเหนาผา
 เมืองเพื่อเป็นโอกาสถกตอบทานนางบุษบาไปจากจรกา แต่ระวีสร้างปัญหาให้นนท์โดยที่ยังไม่ได้
 ด้วปรีชาธรรม์จึงเป็นการกระทำที่เอื้อกันค่อนข้างมาก การให้ตัวละครหลายรุ่นกล่าวถึงงานเหล่านี้ก็ดู
 จะเป็นข้อบกพร่องที่ทำให้เรื่องขาดความสมจริง ราวกับผู้แต่งเข้ามาควบคุมตัวละครจนไม่เห็น
 ความแตกต่าง เพราะตัวละครแต่ละตัวดูเหมือนมีรูปร่างวรรณคดีทุกอย่าง จนดูเหมือนเป็นความงอใจที่
 จะอ้างอิงวรรณคดีเรื่องต่างๆ โดยเฉพาชนก ที่เป็นตัวละครซึ่งผู้อ่านไม่ทราบข้อมูลที่แน่ชัด
 ไม่ว่าจะเป็นอายุ ระดับการศึกษา หรือการทำงาน

2.2.4.3 ตำนาน

ใน ตอศตวรรษังกร พบว่ามีการใช้ตำนานอยู่มาก เห็นได้ว่า ผู้แต่งพยายามใช้ตำนาน
 ที่อรรถกษณัตถ์และอุทมิถงของตัวละคร อาทิ นนท์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจาก
 ต่างประเทศมักพูดภาษาอังกฤษเมื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกและความคิดเห็นของตน เช่นที่เขา
 กล่าวว่่ากำลังจะ “เส็ด แมด” (156, 220) เพื่อแสดงความรู้สึกอึดอัดเพราะระวีคอยคิดตามเขาไปทุกที่
 ครั้นระวีแต่งงานแล้ว สุวิศราก็ตามไปรุ่นว้ายกับนนท์ที่บริษัทจนเขาแทบไม่เป็นอันทำงาน ครั้น
 เหลือสถานความเห็นของเขาต้องงพางเมื่อเธอเข้าสัมพันธ์เพื่อทำงานในบริษัทสหกิจ นนท์ก็
 กล่าวว่่า “Excellence” (213) เพื่อแสดงความพอใจต่อสติปัญญาของเธอ นัญเคยเลียนแบบ
 พฤติกรรมและคำพูดของนนท์ เหมือนนนท์ย่อขึ้นชมและแสดงความสำนึกในบุญคุณที่นัญช่วยแก้ไข
 สถานการณ์การประท้วงของคนงาน ด้วยการ “ชักไห่ถ่เลียนทำนองราย และถากเสียงภาษาอังกฤษ
 ว่า ‘โน พลอปเบลม’” (242)

คนอื่นๆในครอบครัวดิถีพาณิชย์ที่มีการศึกษาก็มักพูดทับศัพท์เช่นกัน ดังที่ผู้เล่ายก
 คำพูดของนภิศว่่า สุวิศราชอบเล่นบท “สวีต แอนด์ อิน โรเชนส์” กับนนท์ แต่พูดเปลี่ยนเป็น

¹ คำนี้ควรใช้ว่่า Excellent แทนคำในบทประพันธ์ที่อยู่ในรูปของคำนามซึ่งผิดไวยากรณ์

² คำนี้มาจะสะกดผิดหรือเป็นข้อบกพร่องในการพิสูจน์อักษร เนื่องจากทับศัพท์ “No problem” จึงมาจะใช้
 “โน พลอปเบลม”

“สาระ แอนต์ นัมซานท์” อันแสดงถึงความไม่พอใจที่เขามีต่อสุวิตราที่มุขคิดว่า “น่าจะได้รางวัล จักคนถือกบดานทีเดียว” (221) เห็นได้ว่า การใช้ภาษาปากเป็นในบทบรรยายเป็นลักษณะหนึ่ง ที่พบมากในนวนิยายเรื่องนี้ เนื่องมาจากผู้เล่าสร้างความรู้สึกที่ว่าเล่าเรื่องคู่กันตนเองฟัง เช่นเล่าว่า นัฏฐะและนภคังจาน ไปก่อน “จนไม่มีเวลาให้สาวคนไหนมาเหยียบหัวกระโดดทัน”(153) หรือกล่าวถึงจนจงพบว่า เป็นคนที่มีความสามารถหลายด้าน แต่ “เรื่องเดียวที่...เป็นคนอ่อนข้ออยู่ๆ ไปก็คือ เรื่องความรัก”(217) หรือที่อานนท์ชักชวนให้ระวีแต่งงานกับสุวิตราเพื่อให้ตัวเอง “มีโอกาสร่วมทำปิ้งกับสาวๆ ได้โดยไม่มีใครเป็น ฤษฐ.”(233)(เน้นโดยผู้วิจัย)

การใช้ภาษาเสริมบทเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่พบในเรื่อง ผู้แต่งมักใช้คำสุภาพเสริมบทต่อกันยาวๆ หรือสร้างคำสัมผัสขึ้นใหม่ให้เข้ากับเรื่องที่กำลังดำเนิน ซึ่งบางครั้งก็ยื่นเยื้องกันไป เช่นตอนที่ระวีขอให้นัฏฐะเรียกภักก์ก็มาดักเตือนเพราะไม่พอใจที่มีข่าวกับปริยวรณะ แต่ปัฐปฏิเศร เเงนออกว่าใครจะ “หัวทกกันชีวิตจนตูดกั้มกั้มประธู” ก็ตามแต่ใจเขา หากคนคนนั้นยัง “ทำงาน-ทำเงิน” ให้บริวารได้(190) นนท์เคยกล่าวถึงความสวยสะดุดตาของนุชว่า “ดีจัง คังจัด เหมือนประทัดครุณจิน”(86-87) ส่วนนภาก็กล่าวถึงชาณูชัชว่าเป็นคน “สาวสวยสวยกราก”(102) บางคำที่ผู้เล่าใช้ก็แสดงการเสียดสีที่ทำให้รู้ว่าคนอยู่ข้างใคร เช่นบรรยายท่าทีของสุวิตราว่า “พอเห็นอานนท์เดินมาแต่ไกล ก็จะต้องรีบวิ่งแยกตัวไปเกาะแขน”(221)(เน้นโดยผู้วิจัย) นอกจากนี้ ผู้เล่ายังใช้สำนวนแบบคนมีอายุ เช่น ประชดประเชียด(104) โถดถลถล(196) เป็นห่วงง่วงโย(249) ออกหักตะบักตะบอม (250) ฯลฯ ภาพของผู้เล่าที่ผู้อ่านนึกถึงจึงไม่เข้ากับวัยของเขาเท่าใดนัก

น่าสังเกตว่า คนในครอบครัวนัฏฐะเป็นคนที่เรียกว่า “เจ้าสำบัดสำนวน” คิ้วละครมักจะใช้สำนวนวิจารย์ลักษณะท่าทาง พฤติกรรม หรือเหตุการณ์ เช่น มุขกล่าววิจารณ์เมื่อก้าวขึ้นบน “สวยแค่รูปงูไม่หอม” (71) เพราะแคงตัวแก่ง แต่ไม่เคยสนใจงานบ้านงานเรือน เมื่อนนท์เล่าถึงความอึดอัดที่มีระวีคอยตามติด นุชก็แนะนำนภทว่าควรเปิดโอกาสให้ระวีมีความสัมพันธ์กับหญิงสาวที่มชอบพอคนบ้าง อย่าแเอาแต่ “ฮ้าหาพวักรักที่เสียดายน้อง”(158) เมื่อระวีทะเลาะกับสุวิตรา ระวีก็กล่าวหาสุวิตราถูก “ไต่ตะกร้าล้างน้ำ” ก่อนที่จะมาแต่งงานกับคน (197) เพื่อแสดงความรังเกียจ บางครั้งมีการเสริมเนื้อความในส่วนนวนให้หนักแน่น เช่นผู้เล่ากล่าวถึงสุวิตราว่า เป็นผู้ดีตกยาก ที่ “ตกยากมานานจน ไม่มีถนบคิพัตถานอะไรเหลือเหลือ”(158) หรือปรับสำนวนให้เข้ากับยุคสมัย เช่นนุชเปลี่ยนสำนวน “ถิพพ้อคำไม่เท่าพระยาเลี้ยง” มาเป็น “พันพระยาที่ยังไม่เท่าหนึ่งพ้อคำเลี้ยง”(162) เพื่อวิจารณ์สุวิตราซึ่งมีเชื้อสายผู้ที่ที่ยอมแต่งงานกับระวีว่าพระระวีเป็นคนตระตุตพ้อคำซึ่งมีบทบาทสำคัญในสังคมมากกว่าข้าราชการความควขจริงในปัจจุบัน ส่วนบรรดาคนรับใช้ก็แอบนิทาสุวิตราว่า “แม๊กระทั่งฮิได้ก็ยังไม่หนีหนี”(163) แสดงว่าชอบเข้ามาอยู่อย่างคนตัวเปล่า หรือที่สิริพูดถึงสุวิตราว่า ไม่น่า “จับปลาตองไม้ตองมือ”(228) สำนวนอื่นๆ ที่พบ ก็คือต่อสู้อย่างเข็บคย(172) ก้างขวางคย(188) นั่งอยู่บนภูตูตือกั๊กกัน(221) รักที่เสียดายน้อง (228) ฯลฯ เมื่อย่างนวนเหล่านี้จะมีข้อดีที่ช่วยสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านและทำให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น

แต่บางตำนานก็ใช้ผิดๆ เช่นที่กล่าวถึง "ฮิโด้เน็นบัตัง" กับผู้หญิง ทั้งที่เดิมตำนานนี้ใช้หมายถึง เจ้าบ่าวที่พร้อมจะไว้ชีวิตแรงท่ามกลางคน จึงไม่เป็นที่รังเกียจแม้จะชกจน แต่ในเรื่องนี้กลับใช้ เทียนอิชิคุรา เป็นคัม

ผู้เขียนยังใช้ภาษาถิ่นสร้างความสมจริง ดังคำพูดของมาด็อง ภรรยาคนที่สามของเทโง โนมทที่ 32 ซึ่งมีบทพูดเพียงครึ่งเดียวในตอนที่เราจะกล่าวและคิดหวังต่อพฤติกรรมหลักของของ บุรุษตัวต้อองงา เหมือนงาพวงพวงที่เพิ่งคลอดได้ไม่นานออกเที่ยวไปตามศูนย์การค้าอย่าง ไร้จุดหมาย มาด็องก็พิมพ์กับตัวเองว่า "กรรมของเฮนั่น... ฮิมโม ตังโง มีลูกผู้ชายก็ให้เป็นลูก มีลูกผู้หญิงก็ให้เป็นลูกต้อน"(212) ระบบเสียงและการใช้คำในคำนี้ต่างจากในภาษาไทยถิ่นเหนือ คำที่เขียนด้วย ㅎ ไม่ออกเสียง ㅍ เช่น ㅁี ส่วนผู้ชายเรียกว่า "ม็องชาย" และ ผู้หญิงเรียกว่า "แม็งหญิง" (วิลสัน คังคำ, 2544 : 274) ความพยายามของผู้แต่งจึงกลายเป็นข้อบกพร่องประการหนึ่งที่พบ ในนวนิยายเรื่องนี้

กล่าวได้ว่า ประกฤษ เทวทูตมีความตั้งใจในระดับสูง แต่บางครั้งที่ส่งผลกระทบต่อคนข้าม เช่น ความไม่สมจริงที่ให้เกิดละครอ้างอิงถึงวรรณคดีอย่างไม่จำแนกความต่างของภูมิหลังและ นิสัยใจคอ หรือที่ผู้เขียนผูกประโยคที่บกพร่อง เช่นที่ผูกกล่าวว่ายังไม่เคยเห็นเมื่อก่อนก็จับไม้กวาด กวาดบ้าน "ตักอะ" (71) ทั้งที่วลีนี้ใช้กับการชก หรือตอนที่นักประพันธ์เปรียบเทียบว่าปรีชาญาณเป็นสิ่ง ที่ไม่ยอมให้ตัวเราถูกรบกวนอยู่ฝ่ายเดียว เมื่อหมดความอดทนเธอก็จะจ้างเหล็กในเตรียมต่ออีกฝ่าย หนึ่งให้ "จนเขี้ยว" ไปด้วย (223) ทั้งที่วลีนี้มักใช้กับสุนัขหรือสุนัขซึ่งมีเขี้ยวเป็นอาวุธ แต่ผู้เขียนนำ มาใช้กับสิ่ง เป็นคัม

เมื่อพิจารณาจากวิถีทางวรรณศิลป์ใน ลอดลายมังกร พบว่า ทั้งการบรรยายและ พรรณนาความ ลอดจนการ ใช้บทสนทนา มีความสำคัญในการดำเนินเรื่องและช่วยแสดงลักษณะ นิสัยรวมถึงความขัดแย้งภายในของตัวละครในส่วนที่สำคัญ และความขัดแย้งระหว่างตัวละคร การเล่าซ้ำและเล่าค้างยังคงเป็นกลวิธีสำคัญที่ผู้เขียนใช้กระตุ้นการติดตามของผู้อ่าน ซึ่งอาจเป็น ความจำเป็นของนวนิยายที่มีขนาดยาวและเล่าแบบย้อนระดัดถึงอดีต(dashback) แต่เนื่องจาก ผู้เล่ามีความรับรู้จำกัด การเล่าเรื่องที่มีช่วงเวลายาวนานตามรุ่นอายุผ่านคำบอกเล่าของหลายคน ก็เป็นเหตุให้ประเด็นปรากฏซ้ำและลดความเข้มข้นทางอารมณ์ไปบ้าง โดยเฉพาะเรื่องที่อยู่เล่า ไม่ได้มีประเด็นการเฉลยโดยตรง ส่วนที่ลดทอนความน่าประทับใจคือ ผู้อ่านไม่ได้รับโอกาสให้ เข้าใจเบื้องหลังพฤติกรรมของตัวละครจำนวนมาก เช่น ไม่เข้าใจความขัดแย้งภายในของระวี ราชูชัย หรือนันทนาที่กระทำสิ่งที่คิดพลาดต่างๆ ในส่วนนี้ของตำนาน เห็นได้ว่าผู้เล่าและ ตัวละครส่วนใหญ่ใช้ภาษาเป็นกันเองอย่างมีชีวิตชีวา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ไม่ค่อยเข้ากันกับคำคม ที่เรียบเรียงไว้อย่างถาวรในคำพูดของตัวเอก โดยเฉพาะดูมาโวหารที่แต่งด้วยคติธรรมอัน น่าประทับใจที่ให้พลังมีบุญแก่ผู้อ่าน เมื่อไ้เจอกับเจ้าของคำพูด อาจตีความได้ว่า เทียบแปลกแยก จากวิถีชีวิตของบุรุษหลานซึ่งห่างไกลจากหลักยึดเหนี่ยวในชีวิตเป็นส่วนมาก